

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Извршење казне рада у јавном интересу

(мастер рад)

Ментор
проф. др Миомира Костић

Студент
Андрија Дувњак
Бр. индекса: М035/18–О

Ниш, 2019. година

САДРЖАЈ

УВОД	1
1. НАСТАНАК И ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	4
2. МЕЂУНАРОДНИ ПРОПИСИ О УВОЂЕЊУ И ПРИМЕНИ КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	5
3. ПРОПИСИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ КОЈИ РЕГУЛИШУ ПРЕДВИЂАЊЕ И РАЗВОЈ АЛТЕРНАТИВНИХ САНКЦИЈА И МЕРА.....	8
4. РАД У КОРИСТ ДРУШТВЕНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ У СВЕТЛУ ИНСТИТУТА УСЛОВНОГ ОДЛАГАЊА КРИВИЧНОГ ГОЂЕЊА	10
5. ПОСТУПАК ИЗРИЦАЊА КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	12
6. РАД У КОРИСТ ДРУШТВЕНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ КАО ОДГОВОР НА МАЛОЛЕТНИЧКУ ДЕЛИНКВЕНЦИЈУ.....	13
7. КРИТЕРИЈУМИ ЗА ОДАБИР ОСУЂЕНИКА КОЈИ СУ ПОДОБНИ ЗА ОБАВЉАЊЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	17
8. ПОСТУПАК ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ ПО ПРОПИСИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	20
8.1. Принцип забране дискриминације.....	24
8.2. Положај лица према којем се казна рада у јавном интересу извршава и заштита података о његовој личности.....	25
9. ИЗВРШЕЊЕ КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ НА ПРОСТОРУ БИВШЕ СФРЈ	26
9.1. Општи преглед нормирања казне рада у јавном интересу у државама на Балкану.....	26
9.2. Извршење казне рада у јавном интересу у Републици Црној Гори.....	27
9.3. Извршење казне рада за опште добро на слободи у Републици Хрватској.....	31
9.4. Поступак извршења казне рада за опште добро на слободи у Републици Српској	35

9.5. ИЗВРШЕЊЕ РАДА ЗА ОПШТЕ ДОБРО НА СЛОБОДИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.....	37
9.6. ИЗВРШЕЊЕ ОПШТЕКОРИСНЕ РАБОТЕ ПО ПРОПИСИМА РЕПУБЛИКЕ СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ	40
9.7. ИЗВРШЕЊЕ КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ У РЕПУБЛИЦИ СЛОВЕНИЈИ	43
10. ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ НА ТЕМУ „ИЗРИЦАЊЕ И ИЗВРШЕЊЕ КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ НА ПОДРУЧЈУ ВИШЕГ СУДА У БЕОГРАДУ У ПЕРИОДУ ОД 01.01.2016. ДО 01.01.2019. ГОДИНЕ”	46
10.1. ОПИС ИСТРАЖИВАЊА	46
10.2. ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА	48
10.3. ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ ИСТРАЖИВАЊА.....	48
10.4. ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА.....	48
10.5. УЗОРАК И МЕТОДИ ИСТРАЖИВАЊА	49
10.6. АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА И ПРОВЕРА ПОСТАВЉЕНИХ ХИПОТЕЗА.....	50
11. РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ – ЕФИКАСНА САНКЦИЈА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПОВРАТА?	60
ЗАКЉУЧАК	61
ЛИТЕРАТУРА	66
СТРАТЕГИЈЕ, ИЗВЕШТАЈИ И ЗАКОНСКИ ТЕКСТОВИ.....	69
САЖЕТАК	72
SUMMARY.....	74
БИОГРАФИЈА АУТОРА.....	76

УВОД

У процесу европских интеграција и хармонизације националне регулативе са правом Европске уније, државе балканског региона спроводе реформе правосуђа које, између осталог, укључују и прописивање алтернативних кривичних санкција и стварање услова за њихову успешну примену. Инкорпорирањем истих у национално кривично законодавство и њиховим изрицањем кад год су за то остварени законски услови, настоје се отклонити мањкавости класичних кривичних санкција чија је основна сврха репресија и постизање генералне и специјалне превенције криминалитета у друштву. Казна затвора као санкција која се јавља још у време првих политичких друштава, организованих у државе, показала се неефикасном у смањењу нивоа криминалитета. Њеном применом делинквент се изољује из друштвене заједнице и смешта у пенитенцијарну установу, што за последицу увек има излагање криминалној зарази, стигматизацију осуђеног лица које се у друштву етикетира као делинквентна или девијантна особа, нарушавање породичних односа и евентуално престанак радног односа, чиме се доводи у питање и егзистенцијални опстанак породице осуђеника. Насупрот томе, санкције и мере које се извршавају у заједници пре свега имају мању цену коштања која се у крајњој линији сваљује на пореске обвезнике, не излажу осуђено лице затворском искуству и поспешују ресоцијализацију учинилаца кривичних дела и подржавају их на путу да по извршеној санкцији постану корисни грађани. Једна од алтернативних санкција која се све чешће примењује и заузима значајно место у систему санкција како држава које су чланице ЕУ, тако и у кривичним законодавствима земаља на простору некадашње Југославије, јесте казна рада у јавном интересу, позната под називом *Community service* у англосаксонском правном систему.

Рад у јавном интересу као мера представља одговор на кризно стање у којем се налазе савремено кривично право и политика сузбијања криминалитета, односно фазу која би се могла назвати великим преиспитивањем система кривичних санкција, тражењем подесних супститута казни затвора, посебно када је реч о казни затвора краћег трајања¹.

¹ М. Бабић, И. Марковић, *Кривично право—општи део*, Бања Лука, 2015, стр. 338.

Суштина казне рада у јавном интересу састоји се у осуди преступника да одређен број сати – обично између четрдесет и двеста четрдесет – проведе у неплаћеном раду у корист друштва. У већини земаља настоји се да ова казна замени и казну затвора у трајању преко шест месеци. У основи ове казне је идеја да се рад може искористити репараторно и као санкција. Постизање накнаде штете заједници и жртви није једини циљ ове казне, већ се њоме развија и осећај одговорности код преступника и обезбеђује учешће заједнице у извршењу санкција. Рад у јавном интересу користан је и за преступника, јер је у питању казна која настоји да одржи везу преступника са главним токовима друштвеног развоја².

Са психолошког становишта, ова санкција код осуђеног лица ствара осећај припадности друштвеној заједници, пре него осећај одбачености од стране друштва. Заједница која често верује да делинквенти треба да буду изоловани, почиње да мења своје мишљење о њима. Како лице над којим се спроводи казна рада у јавном интересу, обавља свакодневне задатке, води рачуна о својој породици и у току свог слободног времена обавља друштвено користан или хуманитаран рад, у очима друштвене заједнице ствара се слика човека коме треба пружити могућност да постане користан и равноправан члан заједнице, без икаквог вида изолације³.

Концепција рада у корист заједнице заснива се на схватању да је овом мером могуће остварити истовремено три различита циља: кажњавање, рехабилитацију окривљеног и поправљање причињене штете, при чему је извршење ове мере много економичније у односу на краткотрајну казну затвора, коју замењује. Рад се примењује са циљем боље ресоцијализације учиниоца. Пунитивни елемент ове мере није везан за обавезу рада (јер се окривљени саглашава са њеним изрицањем), него се испољава у извесном ускраћивању слободе учиниоцу⁴.

Поред наведених, предност казне рада у јавном интересу састоји се и у томе што она подразумева конструктиван рад који од осуђеног лица захтева већу личну ангажованост и

² Ђ. Игњатовић, *Криминологија*, Београд, 2015, стр. 195

³ D. Radulović, Alternative criminal sanctions in the criminal legislations of Montenegro, *Facta Universitatis: Series, Law and Politics*, бр. 1, Vol. 15, стр. 18.

⁴ Н. Мрвић–Петровић, *Кривично право–општи део*, Београд, 2014, стр. 262.

преданост, што није случај са казном затвора код које не постоји такав вид мотивације, јер осуђени ради само оно што му се намеће⁵.

Фактичко је питање који и какав рад представља друштвено користан рад, а начелно би сваки прави људски рад морао да испуњава услов друштвене корисности. Рад мора бити продуктиван да би био друштвено користан, што значи да друштвено користан рад јесте облик људске активности који реално ствара одређено ново добро. Није од значаја да ли је реч о материјалном добру (одређеној конкретној производњи) или духовном добру, као што је случај са подучавањем, када они који се подучавају стичу одређена нова знања, а та знања су продукт конкретног рада⁶.

Осуђена лица раде по болницама, укључују се у рад центара за помоћ женама које су жртве насиља, помажу старијим особама (кување obroка и набавке), уређују баште, радом потпомажу активности грађанских удружења и клубова пензионера, раде на рестаурацији историјских споменика или радом по жељи оштећеног надокнађују причињену штету⁷. Са обзиром да осуђени долазе у непосредан контакт са лицима која су врло рањива (болесна, стара лица), постоји потенцијална опасност да и она постану жртве кривичног дела⁸.

Имајући у виду значај рада у јавном интересу у оквиру система кривичних санкција у Србији, а и ван граница наше државе где алтернативне санкције већ годинама уназад имају статус мера које се редовно примењују и процентуално су више заступљене у поређењу са казном затвора и другим кривичним санкцијама, предмет мастер рада биће како поступак изрицања, тако и поступак извршења казне рада у јавном интересу. Мастер радом биће обухваћени и међународни и државни прописи који нормативно уређују услове изрицања и извршења казне рада у јавном интересу, као и стратегије донете у циљу подстицања судских органа на учесталију примену и развој алтернативних мера и акциони планови за спровођење тих стратегија. Поред наведеног, предмет мастер рада биће и сагледавање и

⁵ *op. cit.*, стр. 338.

⁶ В. Митрић, Специфичности алтернативних санкција у кривичном праву Србије; у: Клајн Ј. (ур.), *Право–теорија и пракса: часопис Савеза удружења правника Војводине*, Нови Сад, 2015, стр. 69.

⁷ *op. cit.*, стр. 262.

⁸ З. Стојановић, *Коментар Кривичног законика: према стању Кривичног законика од 1. марта 2018. године и према стању законодавства од 18. маја 2018. године*, Београд, 2018, стр. 259.

анализа законских решења у државама које су биле у саставу бивше Југославије и њихово упоређивање са домаћим позитивним законодавством и судском и пенолошком праксом.

Основни циљ мастер рада је да се анализом законских одредби и практичних примера објасни поступак извршења казне рада у јавном интересу, како би се извео закључак о обиму примене ове санкције у судској пракси и у којим случајевима се правосудни органи опредељују за изрицање казне рада у јавном интересу, да ли је ова мера адекватан начин реакције и на вршење дела која чине криминалитет насиља. Поред кривичне санкције, рад у корист друштвене заједнице има улогу и у предистражном поступку као обавеза чије испуњење у одређеном року јавни тужилац налаже осумњиченом применом института условног одлагања кривичног гоњења, те се као циљ мастер рада појављује и анализа нормативних решења која регулишу овај институт. Рад у корист друштвене заједнице нашао је примену и у систему малолетничког кривичног правосуђа, па се сходно томе у једном делу мастер рада аутор осврнуо и на релевантне одредбе Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица.

Приликом проучавања и истраживања питања везаних за прописивање, примену и само извршење казне рада у јавном интересу, коришћени су нормативни (правни) метод, метод студије случаја (*case study*), интервју као метод за прикупљање података, упоредноправни метод, дескриптивни метод и статистички метод за обраду прикупљене истраживачке грађе.

1. НАСТАНАК И ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ

Рад у корист заједнице или *community service* представља правни трансплантат који је из *common law* система готово без икаквих измена преузет у Сједињеним Америчким Државама и Канади, а потом и у континенталном праву⁹. Рад у јавном интересу први пут је прописан 1972. године у Енглеској и Велсу *Criminal Justice Act*–ом, а претпоставља се да је

⁹ Н. Мрвић–Петровић, Рад у јавном интересу (појам, услови, могућности изрицања, трајање и последице неизвршења радне обавезе); у: Бејатовић С., Јовановић И. (ур.), *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, Београд, 2018, стр. 152.

законодавац био инспирисан институтом *impressment* који је био примењен 1602. године када су осуђеници, осим убица, провалника и силоватеља, упућени да служе у Краљичиној морнарици у замену за опрост казне. Сматра се да је такав поступак друштвено кориснији него кажњавање.

Поједини аутори, попут Едвина Толефсона, заступају становиште да концепт казне служења у заједници датира још из времена кад се у САД водио Рат за независност. У том раздобљу историје које прати не баш славна казнена политика, осуђена лица користила су се при изградњи путева и других пројеката од државног значаја, при чему су била излагана нехуманим условима и лишена основних људских права, па тако и права на избор посла које, са извесним ограничењима, уживају лица лишена слободе у савременим казним установама. Вид служења у заједници сличан овом који данас постоји, појављује се 1966. године у Калифорнији, где су жене слабијег имовног статуса, које су извршиле саобраћајне прекршаје, а нису могле платити новчане казне, биле осуђиване на служење у заједници, како би избегле супституцију новчане казне затворском.

У Енглеској и Велсу 1973. године усвојен је Закон о овлашћењима кривичних судова, те је на тај начин нормативно уређена и у правни систем уграђена санкција у виду служења у заједници¹⁰. Ова санкција могла је бити изречена лицу које је навршило седамнаест година живота, а суди му се за кривично дело за које закон не предвиђа казну затвора, те можемо закључити да је санкција служења у заједници била намењена учиниоцима кажњивих дела која се убрајају у облике лакшег криминалитета. Услов за изрицање санкције служења у заједници био је пристанак осуђеног лица, што нам говори да је америчко законодавство било усклађено са Конвенцијом Међународне организације рада која се односи на укидање принудног рада.

2. МЕЂУНАРОДНИ ПРОПИСИ О УВОЂЕЊУ И ПРИМЕНИ КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ

¹⁰ Е. Толефсон, Служење у заједници као могућа санкција у Сједињеним Америчким Државама, Канади и Европској унији; у: *Алтернативе затворским казнама*, стр. 173., наведено према: Константиновић–Вилић С., Костић М., Пенологија, Ниш, 2011, стр. 253.

У циљу постављања основних принципа нормативног регулисања алтернативних мера и санкција, давања смерница за правилну и ефикасну организацију њиховог извршења и отклањања правне несигурности приликом примене истих, која може наступити као последица диферентности правних система у којима су имплементирани алтернативне санкције, усвојени су одређени правни акти на међународном нивоу. Имајући у виду да је основни предмет овог рада казна рада у јавном интересу, осврнућу се само на међународне прописе којима је извршена стандардизација за њено прописивање у систему кривичних санкција сваке поједине државе, организацију кадрова за успешну примену казне рада у јавном интересу у пракси и усвојени минимални стандарди заштите основних људских права лица над којима се ова казна извршава.

Најзначајнији документ УН у погледу стандарда алтернативних санкција, Минимална стандардна правила о мерама не–затварања, познатија као Токијска правила усвојила је Генерална скупштина УН децембра 1990. године. Она немају снагу законског акта и представљају само основу за законску акцију на националном плану. И поред тога, реч је о незаобилазним изворима за националну легислативу, са обзиром на политичку и моралну обавезу држава чланица да следе препоруке УН и Савета Европе¹¹.

У намери да пре свега послуже као подстицај сталном напору усмереном ка изградњи ефикаснијег и хуманијег система санкционисања преступничког понашања, ова правила представљају минималне услове неопходне за развијање правила у погледу спровођења мера не–задржавања, као и минималне мере заштите правне сигурности и права и слобода лица која су подвргнута овим мерама. Токијска правила предвиђају да општи оквир унутар кога се остварују циљеви алтернативних мера представљају принцип недискриминације, принцип минималне интервенције, обавезност надзора и предвиђање широког спектра различитих мера. Правни оквир за примену ових мера чини обавезна предвиђеност сваке мере у закону, нормирање критеријума за избор мере (уз уважавање личности учиниоца кривичног дела и сврху изрицања мере), сагласност лица према коме се мера предузима и обезбеђење система заштите његових права, као и ограничавање права само у мери која је

¹¹ С. Соковић, Међународни стандарди и алтернативне кривичне санкције; у: Бејатовић С., Јовановић И. (ур.), *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, Београд, 2018, стр. 62.

неопходна¹². За сваку меру, па тако и за рад у јавном интересу, потребно је регулисати услове примене, дужину трајања, начин вршења мониторинга, санкције за дисциплинске преступе при извршењу мере, као и неопходне компетенције особља задуженог за примену мере.

У случају да лице које је осуђено на казну рада у јавном интересу не испуњава своје радне обавезе савесно и благовремено, иста не би по аутоматизму требало да се замени казном затвора, јер би такав поступак био у колизији са Препоруком Савета Европе о европским правилима о санкцијама и мерама које се извршавају у заједници. Такође, ова препорука даје смернице државама чланицама Савета Европе да при изрицању казне рада у јавном интересу, а и било које друге санкције алтернативног карактера, осуђеном лицу наметну искључиво испуњење оних обавеза које је он спреман и способан да изврши, јер је сврха ове санкције развијање одговорности према друштву и жртви која је непосредно оштећена извршењем кривичног дела.

Посебно се наглашава да у оквиру санкције рада у јавном интересу, послови не би требало да буду несврхисходни, већ друштвено корисни и садржајни, при чему морају бити и у функцији унапређења знања и вештина самог преступника. Рад у јавном интересу не треба да служи стицању профита, а услови у којима се обавља морају бити у складу са законским одредбама о безбедности и здравственој заштити на раду¹³.

Препоруком Савета Европе о примени европских стандарда о мерама и санкцијама које се извршавају у заједници, истиче се потреба да националне власти приликом доношења нових закона размотре опцију да се мере не–задржавања предвиде као основне санкције за одређена кривична дела, да се уведу нове мере рада у корист заједнице које се изричу у току кривичног поступка, као и да се анализирају потребни услови под којима се ове мере и санкције могу примењивати према извршиоцима тежих деликата и према повратницима. Подршку јавности потребно је континуирано одржавати информисањем путем медија и

¹² *ibid.*

¹³ *ibid.*, стр. 64–5.

писаних средстава јавног обавештавања о предностима ових мера и социо–економским недостацима казне затвора¹⁴.

Може се претпоставити да је повећање сигурности друштва смањењем стопе криминала и рецидивизма један од главних циљева увођења мера и санкција које се извршавају у заједници¹⁵.

У марту 2017. године усвојена је Препорука у вези Европских правила о санкцијама и мерама које се извршавају у заједници, којом се истичу предности алтернативних мера попут рада у корист заједнице и наглашава неопходност поштовања људских права лица коме је мера овог типа изречена. Препорука осавремењује принципе правног регулисања, правила учешћа локалне заједнице у вези са мерама и санкцијама и детаљније уређује спорна питања попут пристанка осуђеног лица на извршење изречене мере рада у корист заједнице, услова сарадње и последице несарадње осуђеног лица, као и опозива изречене мере или санкције¹⁶.

Када је реч о легислативном оквиру на међународном нивоу, који је од значаја за казну рада у јавном интересу, важно је поменути и Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода. Члан 4 ЕКЉП прописује да се ни од кога не може захтевати да обавља принудни или обавезни рад¹⁷.

3. ПРОПИСИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ КОЈИ РЕГУЛИШУ ПРЕДВИЂАЊЕ И РАЗВОЈ АЛТЕРНАТИВНИХ САНКЦИЈА И МЕРА

Реформа правосуђа је приоритет Републике Србије у циљу унапређивања ефикасности правосудног система, што укључује и развој система алтернативних санкција и њихову

¹⁴ *ibid.*, стр. 66–7.

¹⁵ D. Janković, *Alternative Sanctions and Measures in the Serbian Legal System*, *Archibald Reiss Days: Thematic Conference Proceedings of International Significance*, бр. 1, Vol. 1, стр. 246.

¹⁶ *op. cit.*, стр. 68.

¹⁷ Члан 4 став 2 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, коју је Република Србија ратификовала Законом о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/10.

ширу примену у судској пракси. У складу са тим, усвојена је Национална стратегија реформе правосуђа за период 2013–2018. године¹⁸, чији је задатак да омогући припрему правосудног система за нове изазове у складу са европским стандардима и вредностима. Стога је у процесу европских интеграција потребно водити рачуна о правним тековинама Европске уније, и о препорукама и стандардима Савета Европе. Национална стратегија реформе правосуђа, у чијем је саставу и реформа система извршења кривичних санкција, усклађена је са кључним стратешким документима, попут Националног плана за усвајање тековина Европске уније.

Као наставак процеса усклађивања система извршења кривичних санкција са праксом и стандардима Европске уније, донета је Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године¹⁹, са циљем примене савремених достигнућа у третману осуђених лица ради њихове успешне реинтеграције у друштвену заједницу и смањења стопе поврата. Приоритетни задаци Стратегије су усвајање легислативног оквира који обезбеђује даљи развој стабилног, ефикасног и хуманог система извршења кривичних санкција и мера у складу са европским стандардима. У погледу предмета овог мастер рада, важан је задатак Стратегије који се односи на отварање нових канцеларија за алтернативне санкције и стварање услова за реализацију постпеналног третмана лица после извршене казне, као и оснивање посебне службе за алтернативне санкције у оквиру УИКС. Овај задатак Стратегије заправо је и испуњен, јер је при УИКС основано Одељење за третман и алтернативне санкције у којем је аутор спровео истраживање.

Чланство Републике Србије у Савету Европе и процес придруживања Европској унији подразумевају постојање читавог низа ванинституционалних мера и санкција, чијим се развојем и широм применом ствара могућност разноврснијих начина кажњавања, што омогућава примереније, а самим тим и ефикасније санкционисање починилаца кривичних дела. Конкретно, казна рада у јавном интересу уведена је у систем кривичних санкција Кривичним закоником РС који се примењује од 1. јануара 2006. године, али се овај облик

¹⁸ Национална стратегија реформе правосуђа за период 2013–2018. године, *Службени гласник РС*, бр. 57/2013.

¹⁹ Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 114/2013.

санкционисања и даље не изриче у мери која одговара структури извршилаца кривичних дела.

Као приоритетне активности које су Стратегијом одређене за период до 2020. године, можемо издвојити: запошљавање нових кадрова на пословима извршења алтернативних санкција, ширење мреже повереничких канцеларија, подизање свести о алтернативним санкцијама код представника државних органа (у циљу обезбеђења неопходних услова за њихову реализацију), судија (који треба да изричу такве мере), као и грађана (који треба да прихвате овај вид санкционисања), затим припрема пилот пројеката ради успостављања нових видова алтернативних санкција и обезбеђивање услова да повереничка служба буде у могућности да пружа адекватну подршку осуђеним лицима након издржане казне, у циљу њихове ефикасне реинтеграције у друштвену заједницу.

2014. године усвојен је и Акциони план за спровођење Стратегије развоја система извршења кривичних санкција до 2020. године²⁰, који ће омогућити државним органима да применом широког спектра мера и активности допринесу установљавању савременог система извршења кривичних санкција, као и правосудног система који успешно реагује на криминалитет и у току извршења кривичних санкција утиче на појединца да измени своје понашање, стекне нове вештине и знања и успешно се реинтегрише у друштво.

4. РАД У КОРИСТ ДРУШТВЕНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ У СВЕТЛУ ИНСТИТУТА УСЛОВНОГ ОДЛАГАЊА КРИВИЧНОГ ГОЂЕЊА

Друштвено користан рад нашао је своју примену и у предистражном поступку. Условно одлагање кривичног гођења представља оживотворење диверзионог модела реаговања на криминалитет, чија је суштина могућност изостанка вођења кривичног поступка за лакша кривична дела. Српски Законик о кривичном поступку нормативно је уобличио установу условног одлагања кривичног гођења, као манифестацију начела опортунитета кривичног

²⁰ Закључак о усвајању Акционог плана за спровођење Стратегије развоја система кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 85/2014.

гоњења²¹. Сагласно одредби члана 283 ЗКП–а, јавни тужилац може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора у трајању до пет година, ако осумњичени прихвати једну од обавеза као што је обављање одређеног друштвено корисног или хуманитарног рада. У наредби о одлагању кривичног гоњења јавни тужилац ће одредити рок у којем осумњичени мора обавити друштвено користан или хуманитарни рад, са тим да рок не може бити дужи од једне године. Пристанак оштећеног није услов за доношење наредбе о одлагању кривичног гоњења.

Одлуку о одлагању кривичног гоњења јавни тужилац у року од три дана мора доставити надлежној повереничкој канцеларији, заједно са подацима о личности осумњиченог²². По пријему одлуке, повереник је дужан да предузме радње потребне за њено извршење. Он је овлашћен да прибавља потребне податке од породице осумњиченог, полиције, установа здравствене и социјалне заштите, послодавца и других установа, организација и удружења, наравно уколико је то потребно ради извршења одлуке.

Осумњичени је дужан да наметнуте обавезе испуни на начин и у року који је одређен наредбом јавног тужиоца. У случају да је оправдано спречен да је испуни, дужан је да без одлагања обавести повереника о томе. Повереник врши непосредни надзор над испуњењем обавезе и обавештава јавног тужиоца о спроведеном надзору²³.

Ако осумњичени изврши наметнуту обавезу у року који му је остављен, јавни тужилац доноси решење о одбацивању кривичне пријаве и о томе обавештава оштећеног, који у овом случају нема право на подношење приговора непосредно вишем јавном тужиоцу. У Законику о кривичном поступку, у одредбама о примени принципа опортунитета, требало би потпуније одредити улогу оштећеног и давање његове сагласности за примену свих предвиђених обавеза. На тај начин уједно би се обезбедила ефикаснија контрола одлука које у погледу начела опортунитета доноси јавни тужилац²⁴.

²¹ С. Кнежевић, *Кривично процесно право–опити део*, Ниш, 2015, стр. 56.

²² Члан 12 Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 87/2018.

²³ Члан 15 Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 87/2018.

²⁴ Мрежа одбора за људска права у Србији CHRIS. *Подришка примени алтернативних санкција и мера у Републици Србији – Извештај и препоруке*, Ниш, 2018, стр. 60.

Са друге стране, струка предлаже измене Законика о кривичном поступку у правцу који би омогућио примену начела опортунитета и у фази главног претреса. Такође, један од предлога је и прописивање обавезе јавног тужиоца да за кривична дела за која је забрањена казна затвора у трајању до три године, испита могућност примене условног одлагања кривичног гоњења, чиме би практично за ову групу кривичних дела начело опортунитета постало основно начело, а не одступање од начела легалитета²⁵.

Уколико осумњичени у предвиђеном року не испуни преузету обавезу, односно ако не обави друштвено користан или хуманитарни рад, јавни тужилац је у обавези да, оптужним предлогом или предузимањем појединих истражних радњи, покрене кривични поступак²⁶.

5. ПОСТУПАК ИЗРИЦАЊА КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ

У кривичном законодавству Србије казна рада у јавном интересу предвиђена је као кривична санкција за дела за која је прописана новчана казна или казна затвора у трајању до три године. Имајући то у виду, према учиниоцима тих кривичних дела у највећем броју случајева води се скраћени кривични поступак, који је Закоником о кривичном поступку предвиђен као форма поступка који се води против лица окривљених за кривична дела за која Кривични законик прописује новчану казну или казну затвора до осам година.

Иницијални акт којим се покреће скраћени кривични поступак, јесте оптужни предлог јавног тужиоца или приватна кривична тужба, зависно од кривичног дела које је извршено. Сам акт садржи и предлог врсте и мере кривичне санкције, чије се изрицање тражи. Јавни тужилац може у оптужном предлогу ставити захтев за одржавање рочишта за изрицање кривичне санкције, ако сматра да на основу сложености предмета и прикупљених доказа, а нарочито услед хапшења окривљеног при извршењу кривичног дела или признања да је учинио кривично дело, одржавање главног претреса није потребно²⁷. У овој ситуацији,

²⁵ Фондација Центар за демократију и Виктимолошко друштво Србије. *Промоција алтернативних кривичних санкција и мера ресторативне правде – Извештај и препоруке*, Београд, 2015, стр. 13.

²⁶ *op. cit.*, стр. 57.

²⁷ М. Шкулић, *Кривично процесно право*, Београд, 2014, стр. 453.

јавни тужилац може предложити суду да окривљеном изрекне, између осталих, и казну рада у јавном интересу у трајању до двеста четрдесет часова, при чему се подразумева да је окривљени учинио кривично дело за које је као главна казна прописана новчана казна или казна затвора у трајању до три године²⁸.

Ако се сложи са захтевом за одржавање рочишта за изрицање кривичне санкције, судија наредбом одређује дан, час и место одржавања рочишта, које се мора одржати у року од петнаест дана од дана доношења наредбе, са тим да је рок инструктивног карактера²⁹. Ако се на рочишту оптужени сагласио са изнетим предлогом јавног тужиоца, што је практично имплицитно „признање” кривичног дела, доноси се осуђујућа пресуда против које није дозвољен приговор.

У противном, ако се главни претрес одржи, а околности конкретног случаја указују на оправданост изрицања ове казне, суд ће у погледу пристанка окривљеног узети његову изјаву најкасније до завршетка главног претреса, што ни у ком случају не обавезује суд, нити прејудицира изрицање казне рада у јавном интересу³⁰.

Уколико је оптужени осуђен на казну рада у јавном интересу, у пресуди ће се навести врста и трајање рада, као и начин замене ове казне казном затвора у случају да оптужени не обави рад у целости или у једном делу³¹.

6. РАД У КОРИСТ ДРУШТВЕНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ КАО ОДГОВОР НА МАЛОЛЕТНИЧКУ ДЕЛИНКВЕНЦИЈУ

Малолетни извршиоци кривичних дела имају посебан статус у оквиру кривичног правосуђа. Према њима се изричу посебне кривичне санкције у виду васпитних мера и казне малолетничког затвора, важе одредбе посебног Закона о малолетним учиниоцима

²⁸ Члан 512 став 3 тачка 2 Законика о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019.

²⁹ *op. cit.*, стр. 454.

³⁰ *op. cit.*, стр. 261.

³¹ М. Грубач, *Кривично процесно право*, Београд, 2015, стр. 143.

кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, а конституисани су и засебни органи који учествују у кривичном поступку који се води против малолетног преступника – јавни тужилац за малолетнике, судија за малолетнике и адвокати који морају имати лиценцу за заступање малолетних извршилаца кривичних дела. Санкције које су изречене према малолетним делинквентима, извршавају се у засебним установама попут васпитно–поправних домова и казнено–поправног завода за малолетнике.

Одредбом члана 11 став 1 тачка 1 Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица прописана је врста васпитних мера које се одређују као мере упозорења и усмеравања, а у које убрајамо судски укор и посебне обавезе. Према малолетном окривљеном увек ће се применити она васпитна мера која је по својој природи лакша, уколико се њом може постићи сврха кажњавања. Мере упозорења и усмеравања изричу се када је потребно и довољно таквим мерама утицати на личност и понашање малолетника³².

При избору васпитне мере суд ће посебно узети у обзир узраст и зрелост малолетника, друга својства његове личности и степен поремећаја у друштвеном понашању, тежину дела, побуде из којих је дело учинио, средину и прилике у којима је живео, понашање после учињеног кривичног дела, а нарочито да ли је спречио или покушао да спречи наступање штетне последице, накнадио или покушао да накнади причињену штету, као и то да ли је према малолетнику раније била изречена кривична или прекршајна санкција³³.

Имајући у виду да је основни предмет овог рада казна рада у јавном интересу и да се иста не може изрицати малолетним преступницима, у наредним редовима пажња ће бити посвећена кривичној санкцији која је намењена малолетницима, а по својој природи је пандан казни рада у јавном интересу. У питању је мера упозорења и усмеравања којом се малолетни осуђени обавезује да се, без накнаде, укључи у рад хуманитарних организација или у послове социјалног, локалног или еколошког садржаја.

³² *op. cit.*, стр. 350.

³³ Члан 12 Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.

Пре него што малолетном окривљеном изрекне васпитну меру упозорења и усмеравања, судија мора посебно водити рачуна о његовој спремности да сарађује у извршењу посебне обавезе која му је наметнута, односно да ли ће окривљени заиста поступити по донетом решењу суда и укључити се у рад хуманитарних организација или у послове социјалног, локалног или еколошког карактера. Прецизније речено, да би се ова васпитна мера могла применити према малолетном окривљеном, неопходан је и његов пристанак.

Малолетник може радити највише сто двадесет часова у периоду од шест месеци, али тако да тај рад не омета његово школовање или запослење³⁴. Поред ове посебне обавезе, малолетни окривљени може се обавезати и да својим радом накнади штету причињену извршењем кривичног дела, са тим да рад не траје дуже од шездесет часова у току три месеца, и не омета његово школовање или запослење.

Надзор над извршењем посебне обавезе која се огледа у укључивању у рад хуманитарне организације или рад социјалног или еколошког карактера, врши суд који је ову васпитну меру изрекао, са тим да о томе може тражити извештај и мишљење органа старатељства. У случају да малолетник не обави рад на који је обавезан, ова посебна обавеза замениће се другом посебном обавезом, односно другом васпитном мером.

Ако је од дана правноснажности решења којим је изречена васпитна мера упозорења и усмеравања, односно посебна обавеза укључивања у рад хуманитарних организација, протекло више од шест месеци, а притом се није отпочело са извршењем исте, суд поново цени потребу извршења изречене васпитне мере. Другим речима, може се десити и да мера уопште не буде извршена.

Чланом 40 став 1 Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица прописано је да се ова васпитна мера може изрећи и пунолетном лицу које је кривично дело извршило као малолетник, а у време суђења није навршило двадесет једну годину.

³⁴ Члан 14 став 6 Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.

Друштвено користан рад јавља се не само као васпитна мера, већ и као васпитни налог. Према малолетном учиниоцу кривичног дела за које је прописана новчана казна или казна затвора у трајању до пет година, може се применити васпитни налог у виду укључивања, без накнаде, у рад хуманитарних организација или у послове социјалног, локалног или еколошког садржаја. Предуслов који мора бити остварен да би примена васпитног налога била могућа, јесте признање кривичног дела од стране малолетника и његов однос према извршеном делу и према самом оштећеном.

На овај начин широко се примењује начело опортунитета кривичног гоњења, и то као условљени опортунитет, који је у правно–техничком смислу сличан одлагању кривичног гоњења у општем кривичном поступку. Поступање по принципу опортунитета кривичног гоњења у односу на малолетника огледа се у његовом условљавању да испуни одређени васпитни налог попут укључивања у рад хуманитарне организације, који је по својој правној природи практично рад у јавном интересу, као својеврсну „парасанкцију”³⁵.

Јавни тужилац за малолетнике донеће решење о одбацивању кривичне пријаве, односно предлога оштећеног за покретање поступка, уколико малолетни окривљени у потпуности испуни преузети васпитни налог. Исти је случај и са ситуацијом у којој малолетник само делимично испуни васпитни налог, уколико је то последица оправданог разлога или ако покретање поступка не би било целисходно, са обзиром на природу кривичног дела и околности под којима је дело учињено³⁶.

Сврха васпитног налога је да се не покреће кривични поступак према малолетнику или да се исти обустави, односно да се применом васпитног налога утиче на правилан развој малолетника и јачање његове личне одговорности, како убудуће не би вршио кривична дела. При избору васпитног налога надлежни јавни тужилац за малолетнике или судија за малолетнике узеће у обзир интерес малолетника, али и оштећеног, притом водећи рачуна да се применом васпитног налога не омета школовање или запослење малолетника³⁷. Један

³⁵ *op. cit.*, стр. 460.

³⁶ *ibid.*, стр. 461.

³⁷ Члан 8 став 1 Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.

од разлога јесте тај што су искључивање из процеса образовања и недостатак запослења међу најзначајнијим факторима који утичу да појединац почне девијантно да се понаша, па и да врши кривична дела. Васпитни налог може трајати најдуже шест месеци, а у оквиру тог рока може се и укинути или заменити другим васпитним налогом.

Кад је реч о будућим изменама кривичног законодавства које се односи на малолетнике, један од предлога струке јесте предвиђање обавезе јавног тужиоца за малолетнике да у сваком конкретном случају (у којем је то могуће учинити са обзиром на тежину извршеног кривично дела) размотри примену начела опортунитета и да изричито наведе разлоге непримењивања. Право предлагања примене васпитног налог судији за малолетнике треба да припада ширем кругу лица (родитељима, органу старатељства и самом малолетнику), а не само јавном тужиоцу за малолетнике. Васпитни налог, односно посебна обавеза која се састоји у укључивању малолетника у рад хуманитарних организација или у послове социјалног, локалног или еколошког садржаја посебно се препоручује³⁸.

7. КРИТЕРИЈУМИ ЗА ОДАБИР ОСУЂЕНИКА КОЈИ СУ ПОДОБНИ ЗА ОБАВЉАЊЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ

Судија је *dominus litis* у судници и у очима оних којима суди. Он мора бити довољно стручан и посвећен када одлучује о нечијем животу, слободи и имовини, да пронађе праву меру праведности и правичности, и мора етички поступати приликом избора између казне затвора и новчане казне или алтернативне санкције – рада у јавном интересу, наравно у ситуацији када му прописи то дозвољавају³⁹.

Сваком осуђенику мора се пружити прилика да схвати да је изречена санкција заправо последица његових поступака, те да он при издржавању казне развије одговорност према друштву и самопоштовање према себи самоме, јер је са успехом обавио рад у јавном

³⁸ *op. cit.*, стр. 49–50.

³⁹ Ц. Кајевић–Грубишић, Ђурђев Бранислав, Рад у јавном интересу и критеријум одабира осуђеника; у: Миланковић–Васовић Љ. (ур.), *Правни информатор: стручно–информативни часопис*, Београд, 2015, стр. 14.

интересу и тиме на известан начин допринео заједници у којој живи. Судија који то не постигне, пао је на испиту и затајио је као професионалац⁴⁰.

Рад је за сваког појединца једна од најзначајнијих друштвених улога у његовом животу, јер исти обезбеђује економску сигурност, одређени положај у друштву и осећај личног задовољства, имајући у виду да човек запослењем на жељеној позицији остварује и мотив самоактуелизације, односно самопотврђивања. Место рада у систему вредности појединца одређено је садејством два фактора: културе друштвене заједнице у дужем историјском периоду и утицаја ужег социјалног окружења, пре свега породице. У случају да човек није успешно прошао кроз процес социјализације и није усвојио радне навике, односно није инкорпорирао друштвено прихваћен систем вредности, на судији остаје да то коригује изрицањем казне рада у јавном интересу.

Изрицање казне рада у јавном изискује постојање претпоставке да учињено кривично дело нема елементе насиља, те самим тим учинилац није превише опасан по друштво и сврха кажњавања може да се постигне у условима мање строгим од затворских, применом неке од алтернативних кривичних санкција. Пракса кажњавања се хуманизује и долази до примене кривичних санкција које у први план стављају васпитну сврху, а не репресију, а уједно се њима и мање ограничавају људска права осуђеника. Улога судије при изрицању казне рада у јавном интересу јесте да процени личност окривљеног и његову спремност да изврши изречену санкцију, те се поставља питање да ли судија може сам да одговори овом задатку или му је потребна стручна помоћ психијатра или психолога са значајним радним искуством, кога би укључио у кривични поступак ради пружања одговора на наредна питања: 1) коме конкретно треба изрећи казну рада у јавном интересу, а коме не; 2) када је и где целисходно да сваки осуђеник појединачно обави рад и коју врсту рада; 3) у ком се појединачном случају може очекивати да ће ефекат санкције бити постигнут, а где је могућ контраефекат⁴¹.

И поред тога што прописи то не предвиђају, пре самог одлучивања о томе коју казну ће окривљеном изрећи, судија би требало да од стране психијатра или психолога прибави

⁴⁰ *ibid.*, стр. 14.

⁴¹ *ibid.*, стр. 15.

посебан извештај о структури личности и психичком стању окривљеног, а све то у циљу процене да ли је окривљени подобан да обавља рад у јавном интересу. Такође, од значаја је и прибављање извода из казнене евиденције окривљеног, јер на основу истог судија изводи закључак о томе да ли је окривљени склон поврату у вршењу кривичних дела, што би указивало на његову неспособност да учи из сопственог негативног искуства и самим тим елиминисало сврсисходност разматрања и изрицања казне рада у јавном интересу⁴².

Примера ради, у Ирској се пре самог изрицања казне рада у јавном интересу од стране Службе за пробацију прибавља извештај о процени осуђеног лица и његовој подобности за овај вид санкције⁴³.

Када је реч о осуђеним лицима која нису подобна за изрицање рада у јавном интересу, на првом месту је категорија оних који због мана воље не могу да дају свој пристанак, који је по самом члану 52 став 4 Кривичног законика неопходан за изрицање ове санкције. Не би била адекватна казна ни за окривљеног који има душевну болест или тежу душевну поремећеност, како због немогућности утицаја санкције на њега, тако и због евентуалних проблема који би се могли јавити на самом месту извршења санкције, односно код послодавца код којег се рад у јавном интересу обавља. Наравно, ова кривична санкција није применљива ни према лицима која имају одређене телесне недостатке, као ни према онима који су у поодмаклој животној доби. Насупрот томе, заосталост душевног развоја мањег степена, привремена душевна поремећеност и болести зависности нису у основи разлог за искључење примене казне рада у јавном интересу. Своју примену рад у јавном интересу могао би највише наћи код окривљених чије психичко стање генерално не одступа од просечног стања популације сличних година и структуре личности, као и код оних са мање израженим поремећајима личности⁴⁴. У досадашњој судској пракси неретко се осуђеним лицима, која су кривично дело извршила према одређеном делу популације или њеном припаднику, програмом извршења казне рада у јавном интересу одреди да они рад обаве у институцијама које пружају одређене услуге управо том делу популације, што

⁴² *ibid.*, стр. 16.

⁴³ Irish Penal Reform Trust. *Community Service in Ireland – A qualitative exploration of one alternative to short-term imprisonment*, Dublin, 2017, p. 7.

⁴⁴ *op. cit.*, стр. 16.

има додатни преваспитни ефекат за учиниоце кривичног дела. У оваквим ситуацијама долази до примене битних елемената ресторативне правде, што најделотворније утиче на будуће понашање осуђеног лица, а одговорно и успешно извршење казне рада у јавном интересу готово је гаранција да осуђено лице неће рецидивирати⁴⁵.

Док је алтернативна санкција попут рада у јавном интересу за судију испит, за осуђено лице она је избор између губитка слободе и условне слободе, између обезвређености и самопоштовања. Рад у јавном интересу шанса је за останак осуђеног лица у сопственом животу⁴⁶.

8. ПОСТУПАК ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ ПО ПРОПИСИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Рад у јавном интересу може се изрећи и као главна и као споредна казна⁴⁷. Поступак извршења казне рада у јавном интересу започиње суд који је одлучивао у првом степену, који је дужан да извршну одлуку, заједно са подацима о личности осуђеног прибављеним у току кривичног поступка, достави Повереничкој канцеларији у року од три дана од дана када је одлука постала извршна⁴⁸.

У Србији је отворено двадесет и пет Повереничких канцеларија, према територијалној надлежности виших судова, тако да се месна надлежност ових канцеларија одређује према месту пребивалишта, односно боравишта лица према коме се алтернативна санкција или мера извршава⁴⁹. Три задатка повереника означена су као најважнији: спровођење одлука

⁴⁵ Београдски центар за људска права. *Искусва Републике Србије у примени казне рада у јавном интересу*, Београд, 2015, стр. 5.

⁴⁶ *op. cit.*, стр. 16.

⁴⁷ Члан 44 став 2 Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

⁴⁸ Члан 38 Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 87/2018.

⁴⁹ З. Грујић, *Нове алтернативе казни затвора у кривичном законодавству Републике Србије*, Нови Сад, 2016, стр. 263.

правосудних органа, побољшање јавне сигурности и поспешивање реинтеграције бивших осуђеника у друштво⁵⁰.

По пријему извршне судске одлуке о изреченој казни рада у јавном интересу и података о личности осуђеног прибављеним у току кривичног поступка, месно надлежни повереник писаним путем позива осуђено лице на разговор у циљу процене одговарајућег радног ангажовања у односу на његова лична својства, социјалне и породичне прилике, степен образовања, радноправни статус и здравствено стање. У случају да се осуђени не одазове на два позивна писма, повереник ће о томе обавестити надлежни суд⁵¹.

Избор послодавца, врсту посла и програм рада одређује повереник, у складу са законом. Рад у јавном интересу не сме угрожавати здравље и безбедност осуђеног, и обавља се код правног лица које се бави пословима од јавног интереса, а нарочито хуманитарним, здравственим, еколошким или комуналним делатностима⁵².

Појединачни програм рада садржи личне податке осуђеног, податке о кривичном делу и изреченој казни рада у јавном интересу, податке о учесталости контакта повереника и осуђеног, податке о радном ангажовању осуђеног (почетак рада, место рада, врсту и обим рада), име и презиме представника послодавца који непосредно врши надзор над радом осуђеног и рок до чијег се истека казна рада у јавном интересу мора извршити⁵³.

Повереник на једноставан и разумљив начин упознаје осуђеног са сврхом обављања рада у јавном интересу и његовим обавезама, програмом рада и последицама које прате случај неиспуњења обавеза. Осуђено лице потписивањем изјаве потврђује да је упознат са правима и обавезама које преузима пристајањем на извршење рада у јавном интересу, као

⁵⁰ J. Želeskov–Đorić, A. Batrićević, Offender Supervision in Europe – General Trends and Serbian Experience, *NBP – Science, Security, Police: Journal of Police Academy*, бр. 2, Vol. 19, стр. 84.

⁵¹ Члан 12 Правилника о начину извршења ванзаводских санкција и мера и организацији и раду Повереника, *Службени гласник РС*, бр. 30/2015.

⁵² Члан 39 став 1 Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 87/2018.

⁵³ *op. cit.*, стр. 264.

и последицама које наступају у случају да он не испуни обавезе које су му наметнуте, а које чине садржину те санкције.

Управа за извршење кривичних санкција закључује уговоре са правним лицима код којих се обавља рад у јавном интересу, а којима се одређују међусобни односи Управе, послодавца и осуђених у вези са извршењем садржаја казне. Повереничка служба води евиденцију о закљученим уговорима. Руководилац Повереничке службе или лице које он овласти, доноси одлуку о упућивању осуђеног на рад у јавном интересу код одређеног послодавца, коју доставља послодавцу и осуђеном пре почетка издржавања казне⁵⁴. Управа осигурава осуђена лица за случај повреде на раду, из чега се може закључити да увођење алтернатива казни затвора није мотивисано једино разлозима економске природе. Код ове санкције осуђена лица обављају непрофитне послове, а из републичког буџета уједно се издвајају средства за њихово осигурање за случај незгоде на раду⁵⁵. Неко ко није правно образован и не схвата да сврха алтернативне санкције није уштеда на штету осуђеног лица које бива етикетирано као робијаш и по издржаној казни затвора једина опција која му преостаје, јесте живот на маргини друштва, већ средство да се претходно поменуто на овај начин избегне, рекао би да држава не само да не остварује корист од осуђеничког рада, него и плаћа да осуђена лица не иду у казнену установу. При извршењу казне рада у јавном интересу на осуђеника се у потпуности примењују прописи радног законодавства, у погледу заштите на раду, али осуђено лице не остварује и права по основу радног односа.

Рад у јавном интересу увек се извршава у установама или организацијама које пружају различите јавне услуге, посебно оне хуманитарне, медицинске, еколошке или комуналне природе, као што су: чишћење јавних површина, рад у медицинским установама и дневним центрима за бескућнике или старије грађане, компанијама које се баве рециклажом отпада и другим. Рад у јавном интересу мора бити у функцији развоја личних и професионалних вештина осуђеног лица и поспешивања његове ресоцијализације. Директор Управе за извршење кривичних санкција мора са правним лицима закључити уговоре о обављању

⁵⁴ *op. cit.*, стр. 264.

⁵⁵ Ђ. Игњатовић, Нормативно уређење извршења ванзаводских кривичних санкција у Србији; у: Стојановић З. (ур.), *Crimen – часопис за кривичне науке*, Београд, 2013, стр. 161–2.

рада у јавном интересу, који укључују широк спектар прикладних послова за осуђена лица са инвалидитетом, жене осуђенице, осуђена млађа пунолетна лица и старија осуђена лица. Осуђени се консултују у вези са врстом посла који су вољни и способни да изврше⁵⁶.

Осуђени је дужан да обави рад у предвиђеном року и на начин одређен програмом⁵⁷. Повереник лично упознаје осуђеног са представником послодавца и упознаје представника послодавца са оним подацима о осуђеном који су од значаја за обављање рада и обавезом да води евиденцију одрађених сати рада у јавном интересу, коју по завршетку рада мора доставити надлежном поверенику који је осуђеног ту упутио на извршење казне. Уколико наступи непредвиђени случај који осуђеног оправдано спречава да испуни обавезе које су му програмом одређене, дужан је да у року од двадесет четири часа од настанка разлога спречености о истом обавести како повереника, тако и послодавца код кога је упућен на рад.

Повереник је у непосредном контакту са осуђеним лицем најмање једном месечно, а по потреби и чешће, како би континуирано проверавао како тече испуњење обавеза које су програмом утврђене⁵⁸.

У случају да послодавац обавести повереника о томе да осуђени грубо занемарује своје радне обавезе, повереник обавља разговор са осуђеним и упозорава га на последице таквог поступања. Ако осуђено лице и након упозорења настави да грубо занемарује своје радне обавезе, повереник ће о томе известити суд и Повереничку службу, уз навођење чињеница и разлога због којих је таква ситуација наступила. Повереник је дужан да Повереничку службу и суд обавести и о наступању околности које захтевају измену начина обављања рада у јавном интересу.

⁵⁶ J. Želeskov–Đorić, A. Batrićević, B. Petrović, Experiencing community service in Belgrade – Normative framework and general impressions; у: Радовановић Д. (ур.), *Ревизија за криминологију и кривично право*, Београд, 2015, стр. 189.

⁵⁷ Члан 41 став 1 Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 87/2018.

⁵⁸ Члан 38 став 2 Правилника о начину извршења ванзаводских санкција и мера и организацији и раду Повереника, *Службени гласник РС*, бр. 30/2015.

Насупрот томе, уколико повереник утврди да осуђено лице испуњава све своје обавезе везане за рад у јавном интересу, писаним путем ће суду предложити умањење трајања казне рада у јавном интересу за једну четвртину. Овакво законско решење у равни је са институтом условног отпуста код казне затвора, са тим што овде не постоји могућност опозивања⁵⁹.

Повереник обавештава суд и Повереничку службу и о томе да су обављени сви часови рада у јавном интересу и да је испуњен програм рада, односно да је казна рада у јавном интересу са успехом извршена.

Кривичним закоником прописано је да се изречена казна рада у јавном интересу не може извршити по протеку временског периода од две године од дана њеног изрицања⁶⁰, док у случају прекида рок застарелости почиње поново да тече. Апсолутна застарелост извршења казне рада у јавном интересу настаје по протеку двоструког времена које се по закону тражи за застарелост извршења казне⁶¹, што у конкретном случају за рад у јавном интересу износи четири године од дана осуде. Протеком ових рокова надлежни државни органи губе право да принудним путем изврше казну рада у јавном интересу, при чему рокови почињу да теку од дана правноснажности судске одлуке којом је рад у јавном интересу изречен.

Новина у српском законодавству је то да се казна рада у јавном интересу може изрећи и у прекршајном поступку, а на извршење исте сходно се примењују одредбе закона који уређује извршење ванзаводских мера и санкција.

8.1. Принцип забране дискриминације

⁵⁹ З. Стојановић, *Кривично право – општи део*, Београд, 2009, стр. 277.

⁶⁰ Члан 105 став 7 Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

⁶¹ Члан 107 став 6 Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

У поступку извршења казне рада у јавном интересу, лице према којем се извршење спроводи не сме бити стављено у неравноправан положај због расе, боје коже, пола, језика, вере, политичких и других уверења, националног или социјалног порекла, имовног стања, образовања, друштвеног положаја, сексуалне оријентације или другог личног својства⁶².

Осуђени који је извршио казну рада у јавном интересу, не сме бити дискриминисан због осуђиваности ни након извршења санкције. У противном, ако до дискриминације ипак дође, он има право на подношење тужбе против лица које је поступило дискриминаторски, и то пред основним судом у месту пребивалишта тужиоца⁶³. Поступак по тужби за заштиту од дискриминације је хитан. Поред дискриминисаног, за подношење тужбе активно су легитимисани и Повереник за заштиту равноправности и организације које се баве заштитом људских права, односно права одређене групе лица, наравно уз пристанак лица које је претрпело дискриминацију⁶⁴.

8.2. Положај лица према којем се казна рада у јавном интересу извршава и заштита података о његовој личности

У поступку извршења казне рада у јавном интересу поштовање достојанства осуђеног лица над којим се санкција извршава, не сме се довести у питање.

Подаци о лицу које обавља рад у јавном интересу представљају нарочито осетљиве податке о личности, а заштита истих остварује се у складу са Законом о заштити података о личности. Сходно члану 4 Закона о заштити података о личности, податак о личности је сваки податак који се односи на физичко лице чији је идентитет одређен или одредив, непосредно или посредно, посебно на основу ознаке идентитета, као што су презиме и име, идентификациони број, на основу података о локацији, идентификатора у електронским

⁶² Члан 4 став 2 Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 87/2018.

⁶³ Члан 42 Закона о забрани дискриминације, *Службени гласник РС*, бр. 22/2009.

⁶⁴ Члан 46 став 2 Закона о забрани дискриминације, *Службени гласник РС*, бр. 22/2009.

комуникационим мрежама или неког обележја његовог физичког, физиолошког, генетског, менталног, економског, културног и друштвеног идентитета.

Сви подаци о лицу укљученом у извршење казне рада у јавном интересу евидентирају се и чувају у досијеу поступања⁶⁵, при чему је том лицу допуштено да изврши увид у свој досије поступања, изузев у запажања и стручна мишљења повереника који је спроводио надзор над извршењем казне рада у јавном интересу.

У матичне књиге уписују се презиме и име осуђеног лица, име једног родитеља, адреса пребивалишта, односно боравишта и јединствени матични број грађана. Досије поступања нешто је садржајнији, те се у њему налазе подаци о школској спреми и занимању осуђеног лица, брачно стање, као и подаци о личности чланова његове породице.

9. ИЗВРШЕЊЕ КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ НА ПРОСТОРУ БИВШЕ СФРЈ

9.1. Општи преглед нормирања казне рада у јавном интересу у државама на Балкану

Како кривична законодавства балканских држава спадају у подсистем германског правног модела у оквиру европско–континенталног правног система, у њима се јасно наглашава прихваћено легислативно решење да алтернативне кривичне санкције имају искључиво функцију замене за краткотрајни затвор (под којим се уобичајено сматра казна затвора у трајању до шест месеци). Тако типична алтернативна санкција која се назива радом за опште добро (*community service order*) углавном није предвиђена као самостална кривична санкција, него као мера која, под одређеним условима, може заменити изречену казну затвора до шест месеци. У виду усамљених изузетака издвајају се законодавства Републике Србије и Црне Горе у којима је рад у јавном интересу предвиђен као посебна врста казне која се може самостално изрећи, ако је за кривично дело прописана новчана казна или казна затвора у трајању до три године. Међутим, ова околност не утиче битније

⁶⁵ Члан 8 став 2 Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 87/2018.

на учесталост изрицања казне рада у јавном интересу, јер су у обе државе законодавци пропустили да у одредбама посебног дела кривичних законика предвиде ову казну за поједина кривична дела, што би свакако поспешило њено изрицање⁶⁶.

Насупрот томе, кривична законодавства Републике Српске, Републике Хрватске и Федерације Босне и Херцеговине функцију рада у јавном интересу везују искључиво за замену краткотрајне казне затвора. У македонском кривичном законодавству прихваћено је решење које искоришћава обе могућности, па се рад у јавном интересу може одредити као самостална алтернативна мера за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до три године, уз сагласност учиниоца, ако је дело учињено од стране лица које није раније осуђивано, и под олакшавајућим околностима. Такође, радом у јавном интересу може се заменити казна затвора до три месеца или новчана казна до деведесет дневних износа, односно хиљаду и осам стотина денара одређене у фиксном износу. У сваком случају, треба оценити прогресивним решења поменутих законодавстава, према којима рад у јавном интересу може заменити како краткотрајни затвор, тако и новчану казну⁶⁷.

9.2. Извршење казне рада у јавном интересу у Републици Црној Гори

Кривични законик Црне Горе прописује рад у јавном интересу као једну од четири могућих санкција. Рад у јавном интересу може да се изрекне само као главна казна⁶⁸, са тим да се неплаћена новчана казна, која не прелази износ од две хиљаде евра, може заменити казном рада у јавном интересу уз сагласност осуђеног лица, тако што ће се за

⁶⁶ Н. Мрвић–Петровић, Алтернативне кривичне санкције у државама балканског региона; у: Чоловић В. (ур.), *Право земаља у региону*, Београд, 2010, стр. 58–9.

⁶⁷ *ibid.*

⁶⁸ Члан 34 став 1 Кривичног законика Црне Горе, *Службени лист РЦГ*, бр. 70/2003, 13/2004 – испр. и 47/2006 и "Сл. лист ЦГ", бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 – др. закон, 40/2013, 56/2013 – испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 – др. закон, 44/2017 и 49/2018.

сваких започетих двадесет пет евра новчане казне одредити осам часова рада у јавном интересу⁶⁹, али рад у јавном интересу не може трајати дуже од триста шездесет часова.

Рад у јавном интересу је сваки онај друштвено користан рад којим се не вређа људско достојанство и не врши се у циљу стицања добити. Може да се изрекне за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до пет година⁷⁰, при чему се води рачуна о врсти учињеног кривичног дела и о личности учиниоца.

Како рад у јавном интересу по својој суштини представља алтернативну меру у односу на казну затвора и новчану казну, законодавац није предвидео посебан минимум и максимум ове казне код појединог кривичног дела, што значи да ће суд у конкретном случају у којем сматра да је изрицање ове казне криминалнополитички оправдано, казну одмерити у оквиру њеног општег минимума и максимума⁷¹.

Изриче се у трајању од шездесет до триста шездесет часова, који се морају обавити у временском периоду од тридесет дана до шест месеци. Осуђенику се не може наметнути обавеза одрађивања више од шездесет сати рада у јавном интересу у току једног месеца. Ако осуђени не изврши изречену казну рада у јавном интересу, иста се може заменити казном затвора, тако што ће се сваких започетих шездесет часова рада у јавном интересу заменити казном затвора у трајању од месец дана⁷².

Овакво законско решење упућује на закључак да се казна рада у јавном интересу може заменити казном затвора само ако је преостало још најмање шездесет часова рада у јавном интересу. Рад у јавном интересу у трајању мањем од шездесет часова неће моћи да се претвори у казну затвора. Имајући у виду проблеме који се могу појавити у практичној примени одредбе члана 41 став 6 Кривичног законика, требало је да законодавац ово питање реши другачије, односно да претварање неизвршеног дела казне рада у јавном

⁶⁹ Члан 39 став 3 тачка 7 Кривичног законика Црне Горе.

⁷⁰ Члан 41 став 1 Кривичног законика Црне Горе.

⁷¹ И. Марковић, Рад у јавном интересу–упоредноправни приступ; у: Вучковић Б. (ур.), *Црногорска ревија за кривично право и криминалну политику*, Будва, 2009, стр. 86.

⁷² Члан 41 став 6 Кривичног законика Црне Горе.

интересу веже за дане, а не за месеце, и то тако што би довео у везу одређени број сати и један дан казне затвора⁷³.

Изречена казна рада у јавном интересу не може се извршити ако је протекло три године од дана осуде. Застаревање извршења казне почиње од дана кад је пресуда којом је казна изречена, постала правноснажна, при чему се застаревање прекида сваком радњом која се од стране надлежног органа предузима ради извршења казне. Апсолутна застарелост наступа по протеклу двоструког времена које се по закону тражи за застарелост извршења казне, што је у овом случају шест година.

Извршењу казне рада у јавном интересу приступа се кад одлука којом је казна изречена, постане правноснажна и кад за извршење нема законских сметњи. Суд који је изрекао рад у јавном интересу, доставиће јединици за условну осуду примерак правноснажне одлуке о изрицању ове казне, у року од осам дана од дана правноснажности те одлуке.

Ради извршења казне рада у јавном интересу, Министарство правде може закључити споразум са органима државне управе и локалне самоуправе кад су у питању делатности над чијим обављањем ти органи врше надзор, као и са правним лицима и организацијама код којих се рад обавља. Споразум садржи општа правила о извршењу казне рада у јавном интересу и међусобна права и обавезе.

За сваки појединачни случај извршења казне рада у јавном интересу Министарство правде, на основу претходно закљученог споразума, закључује посебан уговор са правним лицем, односно организацијом у коју се осуђено лице упућује на извршење те казне, као и са самим осуђеним лицем. У случају да осуђено лице не пристане на потписивање уговора, јединица за условну осуду ће о томе без одлагања обавестити суд који је донео одлуку о казни рада у јавном интересу у првом степену⁷⁴.

Пре самог потписивања уговора, јединица за условну осуду позива осуђено лице на разговор, а све у циљу проналажења радне организације у којој ће осуђени обавити рад

⁷³ *op. cit.*, стр. 90.

⁷⁴ Члан 22 став 2 Закона о извршењу условне осуде и казне рада у јавном интересу, *Службени лист РЦГ*, бр. 32/2014.

који одговара његовом образовању, способностима и здравственом стању. Ако се осуђено лице не одазове позиву, јединица за условну осуду ће о томе без одлагања обавестити полицију ради обезбеђења присуства осуђеног лица коме је изречена казна рада у јавном интересу. У случају да полиција не пронађе осуђено лице, јединица за условну осуду ће о томе без одлагања обавестити суд који је донео првостепену одлуку.

Казна рада у јавном интересу извршава се код послодавца према месту пребивалишта, односно боравишта осуђеног лица. На основу уговора који, између осталог, садржи време у којем ће се рад обавити, послове на којима ће осуђено лице бити ангажовано, права и обавезе послодавца и осуђеног лица, јединица за условну осуду сачињава индивидуални програм радних активности и о томе, као и о почетку рада обавештава осуђено лице⁷⁵.

У току извршења казне рада у јавном интересу, осуђено лице има право на услове рада, радно време, дневни и недељни одмор, као и заштиту на раду, у складу са одредбама закона који уређује радне односе. Осуђено лице се од стране Министарства правде осигурава од професионалних обољења и повреда на раду. Осуђени се не сме упутити на тешке, ризичне или послове за чије обављање је потребна посебна стручна квалификација коју осуђени не поседује.

Право на накнаду штете проузроковане радом осуђеног лица за време извршења казне рада у јавном интересу остварује се у складу са законом који регулише накнаду штете.

Контролу спровођења извршења казне рада у јавном интересу врши службеник којег је јединица за условну осуду одредила, и то непосредном провером код послодавца код којег осуђено лице обавља рад у јавном интересу. Осуђеном лицу је обезбеђена и заштита од незаконитог поступања службеника јединице за условну осуду, па је тако осуђени титулар права на подношење притужбе министру правде на поступање службеника, при чему ће министар о притужби одлучити решењем у року од петнаест дана.

⁷⁵ Члан 22 став 6 Закона о извршењу условне осуде и казне рада у јавном интересу, *Службени лист РЦГ*, бр. 32/2014.

У случају наступања околности које онемогућавају извршење индивидуалног програма радних активности, јединица за условну осуду може предложити измене тог програма и о томе обавестити суд који је одлучивао у првом степену.

Осуђени има право и на подношење молбе за прекид извршења казне рада у јавном интересу, о којој одлучује Министарство правде. Прекид може трајати до тридесет дана у случају тешке болести или смрти члана породице и потребе обављања радова изазваних елементарном непогодом услед чега може настати знатна материјална штета по осуђеног или његову породицу, а у ужој породици осуђеног нема другог радно способног лица. Ако је разлог прекида извршења казне рада у јавном интересу родитељство, прекид може трајати до навршене прве године живота детета. У случају болести осуђеног лица, прекид се може продужити док та болест траје.

Министарство правде о молби за прекид извршења казне рада у јавном интересу доноси одлуку најкасније у року од три дана, а уколико молба буде одобрена, о томе обавештава послодавца код којег осуђени обавља рад и суд који је одлучивао у првом степену.

О току извршења казне рада у јавном интересу, јединица за условну осуду најмање два пута подноси извештај суду који је одлучивао у првом степену, при чему последњи извештај мора бити у року од петнаест дана од извршене казне. Ако осуђени не испуњава своје радне обавезе или их грубо занемарује, послодавац о томе у току од три дана обавештава јединицу за условну осуду, која са осуђеним обавља разговор и упозорава га на последице таквог понашања. У случају да осуђени и даље настави да поступа противно закљученом уговору, јединица за условну осуду ће о томе без одлагања обавестити суд који је донео одлуку о изреченој казни рада у јавном интересу у првом степену.

9.3. Извршење казне рада за опште добро на слободи у Републици Хрватској

Реформом свог кривичног законодавства државе на простору бивше Југославије у свој систем увеле су и кривичноправну меру под називом рад за опште добро на слободи, коју

неке од њих не предвиђају као самосталну кривичну санкцију, већ као један од супститута изреченој казни затвора⁷⁶. Такав карактер ове мере изричито је наглашен у Хрватској.

Рад за опште добро изриче се као замена за казну затвора у трајању мањем од годину дана или новчану казну у износу мањем од триста шездесет дневних износа⁷⁷. Ако се новчана казна не може ни принудно наплатити у року од три месеца, суд ће уз пристанак осуђеника донети одлуку о замени новчане казне радом за опште добро, тако што ће сваки дневни износ заменити са два часа рада за опште добро, при чему рад за опште добро не сме премашити седамсто двадесет часова. У противном, ако осуђено лице не пристане на рад за опште добро, исти ће се заменити казном затвора. Два часа рада за опште добро еквивалентни су једном дану казне затвора. Уз рад за опште добро, осуђеном лицу може бити одређен и заштитни надзор чије трајање не може бити дуже од времена у оквиру којег осуђени мора обавити рад за опште добро. Рад за опште добро не може се изрећи већ осуђеним особама на казну затвора у трајању дужем од шест месеци⁷⁸.

Казна рада за опште добро извршава се без накнаде, што је пракса усвојена и у другим законодавствима на простору некадашње Југославије. При одређивању рока у којем се рад за опште добро мора извршити, јединица за пробацију води рачуна о личним својствима осуђеног лица и његовом радноправном статусу. Овај рок не може бити краћи од једног месеца, нити дужи од две године.

Уколико се осуђени у року од осам дана од дана за који је позван, не јави јединици за пробацију или му позив није могао бити уредно достављен на адресу коју је дао суду, или једноставно осуђени не да пристанак за извршење санкције, јединица за пробацију о томе обавештава надлежног судију за извршење ако је рад за опште добро заменио казну затвора, односно суд ако је радом за опште добро замењена првобитно изречена новчана казна.

⁷⁶ И. Марковић, Рад за опште добро на слободи у законодавствима на југословенским просторима; у: Кузмановић Р. (ур.), *Правна ријеч—часопис за правну теорију и праксу*, Бања Лука, 2009, стр. 134.

⁷⁷ Члан 55 став 1 Казненог закона Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17 и 118/18.

⁷⁸ Члан 55 став 2 Казненог закона Републике Хрватске.

Ако осуђено лице својом кривицом не обави рад за опште добро у остављеном року, суд ће одмах донети одлуку којом одређује извршење првобитно изречене казне у целости или у неизвршеном делу. У противном, осуђеном лицу продужиће се рок за извршење рада за опште добро.

То да је рад за опште добро превасходно алтернатива краткотрајној казни затвора до шест месеци, може се закључити и из одредбе члана 45. став 1. Казненог закона, која каже да казну затвора у трајању до шест месеци суд може изрећи само ако се може очекивати да се новчана казна или рад за опште добро неће моћи извршити или да се изрицањем истих не би постигла сврха кажњавања.

Сходно одредби члана 64 став 3 Казненог закона, ако је рад за опште добро изречен осуђеном који је млађи од двадесет и пет година, суд ће му по правилу одредити заштитни надзор.

Сам поступак извршења казне рада за опште добро регулисан је Законом о пробацији и Правилником о начину обављања пробацијских послова. Првостепени суд у року од осам дана доставља правноснажну и извршну одлуку којом је казна затвора или новчана казна замењена радом за опште добро пробацијском уреду према месту пребивалишта, односно боравишта осуђеника. Пробацијски уред без одлагања позива осуђеника ради давања пристанка за извршење рада за опште добро⁷⁹.

По добијању пристанка од стране осуђеног лица, пробацијски уред решењем одређује рок у којем се казна рада за опште добро мора извршити и место рада, при чему мора узети у обзир врсте и опсег расположивих послова, лична својства осуђеног, његово образовање, стручност и радноправни статус. Против овог решења осуђени може изјавити жалбу у року од три дана од дана пријема решења, а о истој одлучује централни орган државне управе, надлежан за послове правосуђа. Жалба не одлаже извршење решења, што нам говори да иста и није баш најделотворнији правни лек за заштиту права осуђеног лица над којим се извршава казна рада за опште добро.

⁷⁹ Члан 21 став 1 Закона о пробацији, *Народне новине*, број 143/2012.

Правна лица и органи јавне управе у којима се извршава рад за опште добро, морају својом делатношћу обухватати послове хуманитарног, еколошког и комуналног карактера, као и друге послове од општег националног интереса и значаја за локалну заједницу⁸⁰. Пробацијски уред закључује уговоре са установама и другим правним лицима, којима се уређују међусобна права и обавезе. У току обављања рада за опште добро, осуђено лице осигурано је од професионалних обољења и несреће на раду⁸¹.

Осуђени може у року од три дана од дана пријема решења уложити молбу за одлагање извршења казне, а о истој у року од три дана по пријему решењем одлучује пробацијски уред. Оправдани разлози за одлагање извршења санкције јесу акутно обољење осуђеника (док исто траје), смрт члана породице која за последицу има то да је осуђени једини који се стара о деци или другим члановима породице којима је неопходна туђа нега или помоћ (највише петнаест дана), потреба завршетка радова изазваних елементарном непогодом због чијег необављања би могла настати знатна материјална штета, а у породици нема друге радно способне особе (до завршетка радова, а најдуже петнаест дана), ризична трудноћа и родитељство (док дете не наврши шест месеци живота). Из истих разлога може се и прекинути извршење казне рада за опште добро. Прекид извршења може трајати само до шездесет дана, баш као и период за који је извршење казне одложено (изузев када је реч о акутној болести, ризичној трудноћи и родитељству).

Пробацијски уред дужан је обавестити суд који је донео одлуку у првом степену о томе да је извршење казне рада за опште добро завршено. У случају да је рад за опште добро одређен у трајању дужем од четири стотине часова, пробацијски уред ће и по извршењу половине изречене казне првостепеном суду доставити извештај.

Неплаћена новчана казна која је изречена у прекршајном поступку, може се заменити казном рада за опште добро. Извршење изречене прекршајноправне санкције не може започети због застарелости по протеклу две године од дана правноснажности одлуке о прекршају којом је санкција изречена⁸². Рок апсолутне застарелости прекршајноправне

⁸⁰ Члан 14 став 1 Правилника о начину обављања пробацијских послова, *Народне новине*, број 29/2013.

⁸¹ Члан 23 став 4 Закона о пробацији, *Народне новине*, број 143/2012.

⁸² Члан 14 став 1 Прекршајног закона Републике Хрватске, *Народне новине*, број 107/2007.

санкције износи три године од дана правноснажности одлуке којом је санкција изречена. Поступак извршења рада за опште добро као алтернативе прекршајноправној санкцији, ближе је уређен Правилником о извршавању рада за опште добро у прекршајном поступку.

Имајући у виду да је главна тема овог студијског истраживачког рада сам поступак извршења рада у јавном интересу, а не превасходно нормативна решења о прописивању истог као кривичне или прекршајне санкције, више пажње посветићу самом извршењу ове алтернативне мере, док ће норме материјалног кривичног права у даљем излагању бити у знатно мањој мери заступљене.

9.4. Поступак извршења казне рада за опште добро на слободи у Републици Српској

По изрицању казне затвора у трајању до једне године, уз пристанак осуђеног лица суд може одредити да се изречена казна замени радом за опште добро на слободи⁸³. Оно што је карактеристично за кривично законодавство Републике Српске, јесте то да одлуку којом се казна затвора замењује радом за опште добро на слободи, може донети и другостепени суд при одлучивању о жалби на првостепену пресуду.

Рад за опште добро на слободи одређује се у трајању сразмерном изреченој затворској казни, при чему не може трајати краће од једног месеца, ни дуже од шест месеци. Рок за извршење ове мере није одређен законом, што значи да је дужина трајања исте уједно и рок за њено извршење. У компаративном законодавству, рад за опште добро на слободи изриче се у одређеном броју сати или радних дана, са тим да се посебно одреди рок у којем се тако одређена мера мора извршити. Кривични закон Републике Српске није предвидео такво одређивање рада за опште добро на слободи и потпуно оправдано на месту је питање шта практично значи изречена мера рада за опште добро на слободи у трајању од месец

⁸³ Члан 34 став 1 Кривичног закона Републике Српске, *Службени гласник РС*, бр. 49/2003, 108/2004, 37/2006, 70/2006, 73/2010, 1/2012 и 67/2013.

дана? Реч је о озбиљном пропусту у регулативи ове мере, који доводи у питање практичну примену исте, те га је неопходно у што скорије време отклонити⁸⁴.

Кривични закон РС прописује да се трајање рада за опште добро на слободи одређује сразмерно изреченој казни затвора, па је нејасно да ли је суд везан дужином изречене казне затвора. У пракси се највероватније полази од тога да казни затвора од годину дана одговара максимално трајање рада за опште добро на слободи од шездесет радних дана, па се на основу тога тражи однос између висине изречене казне затвора и трајања рада за опште добро на слободи и одмерава према односу: казна затвора у трајању од месец дана једнака је казни рада за опште добро на слободи у трајању од пет радних дана⁸⁵.

Поступак извршења рада у јавном интересу покреће суд који одлуку о замени казне затвора мером рада у јавном интересу доставља министру правде, да би он потом донео решење којим осуђено лице упућује на обављање рада код одређеног правног лица. Овом приликом примећујем да Кривични закон и Закон о извршењу кривичних и прекршајних санкција нису усаглашени у погледу назива саме мере, те се у првом означава као рад за опште добро на слободи, док је ЗИКПС одређује као рад у јавном интересу. При одабиру правног лица код којег се извршава рад у јавном интересу, води се рачуна да послови које осуђено лице може да обавља код правног лица, буду послови од јавног интереса у оквиру којих се може остварити сврха санкције⁸⁶.

Пре одабира правног лица код којег ће се обавити рад у јавном интересу, Министарство правде објављује јавни позив за пријаву учешћа правних лица у реализацији рада у јавном интересу. По достављању пријава, министар правде сачињава листу правних лица која испуњавају услове да се код њих извршава мера рада у јавном интересу. Министарство правде закључује уговор са правним лицем код којег се осуђени упућује на извршавање мере рада у јавном интересу, којим се уређују међусобна права и обавезе, место рада, врста посла, радно време и друга питања од значаја за остваривање сврхе рада у јавном интересу.

⁸⁴ И. Марковић, Рад за опште добро на слободи у кривичном законодавству у Босни и Херцеговини; у: Ђорђевић М. (ур.), *Правни живот–часопис за правну теорију и праксу*, Бања Лука, 2009, стр. 672.

⁸⁵ *op. cit.*, стр. 340.

⁸⁶ Члан 220 став 2 Закона о извршењу кривичних и прекршајних санкција Републике Српске, *Службени гласник РС*, бр. 63/2018.

Мера се извршава у месту пребивалишта, односно боравишта осуђеног лица. У зависности од расположивих могућности, осуђено лице распоређује се на рад према стеченој стручној квалификацији, психофизичким способностима и жељи за обављањем одређеног посла.

Министарство правде врши надзор над извршавањем мере рада у јавном интересу. Ако осуђени по истеку остављеног му рока, не изврши или само делимично изврши меру рада у јавном интересу, надлежни суд доноси одлуку о извршењу казне затвора у трајању које је сразмерно времену преосталог рада за опште добро на слободи. Из наведене законске одредбе произлази да се не прави разлика између ситуација у којима је неизвршење мере било условљено неким објективним разлозима и ситуације у којој је оно производ чисто субјективног односа осуђеног према њеном извршењу, те суд на основу чињенице да рад у јавном интересу није извршен одмах доноси одлуку о извршењу казне затвора. Природи ове кривичноправне мере више би одговарало решење којем се суду оставља могућност да продужи рок за извршење рада у јавном интересу, ако осуђени из оправданих разлога није у остављеном року извршио ову меру. Спорно је и питање сразмерности између казне затвора и мере рада у јавном интересу. Јасна је ситуација кад осуђени не изврши рад у целости, јер се у том случају изриче она казна затвора која је претходно замењена радом у јавном интересу. Међутим, уколико је осуђени делимично извршио ову меру, на основу чега суд утврђује казну затвора у трајању сразмерном времену преосталог рада у јавном интересу? То је још један аргумент у корист става да је однос сразмерности између казне затвора у мере рада у јавном интересу потребно законом регулисати⁸⁷.

9.5. Извршење рада за опште добро на слободи у Босни и Херцеговини

Кад суд одмери и изрекне казну затвора до једне године, истовремено може одредити да се изречена казна, уз пристанак оптуженог, замени радом за опште добро на слободи⁸⁸. Рад за опште добро на слободи одређује се у трајању сразмерном изреченој казни затвора, у

⁸⁷ *op. cit.*, стр. 673.

⁸⁸ Члан 43 став 1 Кривичног закона Босне и Херцеговине, *Службени гласник Босне и Херцеговине*, бр. 3/2003, 32/2003 – испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 и 35/2018.

распону од десет до деведесет радних дана. Рок извршења рада за опште добро на слободи не може бити краћи од једног месеца, нити дужи од једне године⁸⁹. Под радним даном се подразумева осмочасовно радно време, што би значило да осуђени при извршењу санкције проведе четрдесет часова седмично обављајући рад. Викендом се рад за опште добро на слободи не обавља.

Осуђени који при извршавању ове санкције проведе на раду осам часова дневно, има право на дневни одмор у трајању од тридесет минута. Број радних дана за опште добро на слободи у току једног месеца које ће осуђеник одрадити одређује суд, са тим да први месец рада мора имати најмање десет радних дана, а преостали месеци могу имати највише до осамдесет радних дана укупно. Поред радних дана, трајање рада може се одређивати и у радним сатима мањим од осмочасовног радног времена.

У случају да осуђени у остављеном року не изврши или само делимично изврши рад за опште добро на слободи, суд доноси одлуку о извршењу казне затвора у трајању које је сразмерно времену преосталог рада за опште добро.

Суд који је у првом степену донео пресуду, у року од месец дана до једне године од њене правноснажности, исту доставља Министарству правде на извршење. Рад за опште добро на слободи извршава се у месту пребивалишта, односно боравишта осуђеника, и то у државним органима, установама и другим правним лицима која обављају делатност у оквиру које се може остварити општа сврха кажњавања и посебна сврха извршења рада за опште добро на слободи. У питању је делатност хуманитарног, еколошког, комуналног и услужног карактера, са тим да се рад може обављати и код послодавца чија је делатност из друге сфере пословања, ако Министарство правде сматра да се и у тој делатности може остварити сврха изрицања ове кривичне санкције. Рад за опште добро углавном се обавља у установама социјалне заштите, медицинским установама и оним из области образовања, науке и културе.

При распоређивању осуђених лица на рад за опште добро, Министарство правде води рачуна о њиховим способностима и стручним знањима. Рад за опште добро извршава се

⁸⁹ Члан 3 став 1 Правилника о врсти и условима за извршење кривичне санкције рада за опште добро на слободи, *Службени гласник БиХ*, бр. 18/06, 43/10 и 18/14.

према појединачном програму извршавања, утврђеном од стране повереника којег је Министарство правде одредило. Осуђеник који је био подвргнут незаконитом поступању или дискриминацији по било ком основу, има право на накнаду штете које може остварити у парничном поступку. Повереник је лице које је стекло високу стручну спрему, поседује најмање три године радног искуства и прошло је посебну обуку за оспособљавање коју је организовало Министарство правде. Он је за свој рад одговоран министру правде⁹⁰. У року од петнаест дана од дана пријема правноснажне пресуде, Министарство правде доноси решење о распоређивању на рад осуђеника и решење којим се повереник именује. Пре него што се осуђени распореди на конкретно радно место, Министарство правде упућује га на лекарски преглед, ради утврђивања здравствене способности за обављање послова на које се распоређује.

Државни службеник Министарства правде упућује осуђеника са правима и дужностима у току извршавања рада за опште добро, као и последицама које прате неизвршење или неуредно извршење санкције. Најмање једном у десет дана врши надзор над извршавањем рада за опште добро, и уноси податке у лични лист осуђеника, који иначе води именовани повереник. По извршењу сваке трећине рада који је одређен појединачним програмом поступања, повереник подноси извештај Министарству правде, а по потреби то чини и чешће. Извештај се подноси и по обављеном раду за опште добро на слободи, да би потом Министарство правде сачинило закључни извештај о обављеном раду и доставило га суду који је изрекао пресуду⁹¹.

Министарство правде закључује уговор са изабраним послодавцем, којим се регулишу међусобна права и обавезе, услови под којима се уговор може раскинути и друга питања од значаја за извршење санкције. Осуђени може рад обавити код послодавца код којег је иначе у радном односу, под условом да исти то прихвати.

Ако се осуђени, у року од осам дана по пријему позива, не јави државном службенику Министарства правде или му позив није уредно уручен из разлога што није обавестио суд

⁹⁰ Члан 19 став 6 Правилника о врсти и условима за извршење кривичне санкције рада за опште добро на слободи.

⁹¹ Члан 37 став 5 Правилника о врсти и условима за извршење кривичне санкције рада за опште добро на слободи.

о тачној адреси пребивалишта, односно боравишта, министар правде ће о томе обавестити надлежни суд ради доношења одлуке о извршењу првобитно изречене казне затвора. Исти случај је и са нејављањем послодавцу или одбијањем обављања рада.

Послодавац осигурава осуђенике од професионалних обољења и незгода на послу, које се могу догодити током извршења рада. Осуђеник је одговоран за штету коју намерно или грубом непажњом нанесе послодавцу у току обављања рада за опште добро на слободи. Поред права на одмор, осуђени има и право на топли оброк, а послодавац средства која су утрошена на обезбеђење топлог obroка осуђеном, може рефундирати од Министарства правде.

Извршење казне рада за опште добро на слободи може се одложити или прекинути, под условом да одобрење молбе за собом не повлачи застаривање извршења санкције. Разлози за одлагање, односно прекид извршења, исти су као и они које прописују кривични закони других бивших југословенских република – акутна болест осуђеника, смртни случај члана породице и потреба обављања послова изазваних елементарном непогодом, услед чијег би неизвршења могла настати знатна материјална штета, а у ужој породици осуђеника нема другог радно способног лица.

Молба за одлагање извршења санкције може се поднети у року од три дана по пријему решења о распоређивању осуђеног на радно место, а изузетно и по протеку тог рока, али најкасније у року од четрдесет и осам часова од сазнања за постојање оправданог разлога за одлагање извршења. Молба задржава извршење решења о раду за опште добро.

Ако се са извршењем рада већ започело, у року од двадесет и четири часа од настанка разлога за прекид извршења санкције, подноси се молба која задржава извршење решења о распоређивању на рад за опште добро. У оба случаја, о молби решењем одлучује министар правде у року од три дана по пријему исте.

9.6. Извршење општекорисне работе по прописима Републике Северне Македоније

Кривични законик Северне Македоније цело једно поглавље посвећује алтернативним мерама, чиме се издваја међу законодавствима држава које су настале по распаду бивше Југославије⁹². Суштинска алтернативна санкција јесте рад у јавном интересу, која се према одредбама Кривичног законика може изрећи учиниоцу кривичног дела за које је прописана новчана казна или казна затвора до три године, уз његову сагласност, и под условом да је дело учињено под олакшавајућим околностима, а учинилац раније није био осуђиван⁹³. Рад у јавном интересу предвиђен је и као супститут новчаној казни до деведесет дневних износа, односно новчаној казни одређеној у фиксном износу до хиљаду и осамсто денара⁹⁴.

Мера општекорисне работе изриче се у трајању од четрдесет до две стотине четрдесет часова, који се морају обавити у државном органу, јавном предузећу, јавној установи или хуманитарној организацији најкасније у року од дванаест месеци, при чему радно време на дневном нивоу не може бити краће од пет часова. У случају постојања здравствених или оправданих личних и породичних разлога, суд може за шест месеци продужити рок у којем се мера мора извршити. Надзор над извршењем мере врши суд, у поступку који је прописан законом. У случају да осуђени не испуњава обавезе које су му одређене мером општекорисне работе, суд га може најпре опоменути писаним путем, а уколико осуђени настави са таквим понашањем, суд може одредити да се изречена мера изврши најкасније у року од три месеца ако за то постоје оправдани разлози или да се иста замени новчаном казном или казном затвора, при чему су свака неизвршена три часа општекорисне работе еквивалентна једном дневном износу новчане казне или једном дану казне затвора.

Сам поступак извршења мере рада у јавном интересу уређен је Законом о пробацији⁹⁵. Правноснажну и извршну судску одлуку којом је изречена мера општекорисне работе, суд доставља месно надлежној Пробацијској канцеларији и Организационој јединици Управе

⁹² О. Тешовић, *Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије*, Београд, 2018, стр. 184.

⁹³ Члан 58–б став 1 Кривичног законика Републике Северне Македоније, *Службен весник на Република Северна Македонија*, број 80/99, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 83/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 115/2014 и 132/2014.

⁹⁴ *op. cit.*, стр. 59.

⁹⁵ Закон за пробација, *Службени весник на Република Северна Македонија*, број 226/2015.

за извршење кривичних санкција, надлежној за извршење пробацијских послова, и то у року од петнаест дана од дана када је одлука постала извршна. О овој одлуци Пробацијска канцеларија извештава центар за социјални рад, агенцију за запошљавање, Министарство унутрашњих послова и послодавца код којег је осуђени у радном односу.

Мера се извршава у месту пребивалишта, односно боравишта осуђеног лица, а одабир конкретног послодавца врши пробацијски службеник из месно надлежно пробацијске канцеларије на основу претходно добијених података о здравственој способности осуђеног лица, његовим стручним квалификацијама и способностима. Након што добије сагласност од стране Управе за извршење кривичних санкција, пробацијска канцеларија закључује уговор са конкретним послодавцем и осуђеним лицем, којим се регулишу међусобна права и обавезе, радно време, начин извршавања општекорисне работе и задаци које ће осуђени обављати у току радног времена. У случају да осуђени одбије потписивање уговора, о томе пробацијска канцеларија обавештава суд који је донео првостепену одлуку, у року од три дана.

Осуђено лице нема право на накнаду за рад који обавља по основу пресуде којом је рад у јавном интересу изречен. Начин извршавања ове мере прописује министар правде, на предлог директора Управе за извршење кривичних санкција. Осуђеном лицу које извршава општекорисну работу, морају се обезбедити адекватни услови за рад, поштовање радног времена, дневни и недељни одмор, као и заштита на раду у сагласности са прописима који уређују заштиту на раду. Осуђено лице се од стране Управе осигурава за случај повреде на раду. Право на накнаду штете коју је осуђено лице проузроковало при извршењу рада у јавном интересу, послодавац остварује у складу са прописима који иначе уређују накнаду штете.

Осуђено лице може надлежном судији за извршење санкција поднети молбу за прекид извршења мере општекорисне работе, и то из свих разлога које иначе прописују и закони у државама балканског региона: акутна болест осуђеног, изненадна тешка болест или смрт члана уже породице осуђеног, трудноћа или родитељство до навршене прве године детета, као и извршавање посла проузрокованог елементарном непогодом, како би се спречио настанак знатне материјалне штете. Судија за извршење о молби одлучује решењем у року

од осам дана по пријему молбе, а исто доставља осуђеном лицу, послодавцу, пробацијској канцеларији која је месно надлежна за извршење ове мере и јавном тужиоцу.

Оно што је новитет у македонском Закону о пробацији, а не постоји у законодавствима држава на простору некадашње Југославије, је обавеза осуђеног лица коме је због акутне болести одобрен прекид извршења мере рада у јавном интересу, да сваког месеца доставља судији за извршење санкција потврду о свом здравственом стању. Време које је протекло у току трајања прекида извршења мере, не урачунава се у трајање санкције. Уколико се утврди да осуђени прекид користи противно циљу ради којег је одобрен или су престали разлози из којих је одобрен, судија за извршење санкција може опозвати решење о прекиду извршења мере, при чему предлог за опозив може поднети и јавни тужилац.

Ако осуђени не извршава или грубо занемарује своје радне обавезе, послодавац о томе у року од три дана извештава месно надлежну пробацијску канцеларију, која ће са осуђеним обавити разговор и о насталој ситуацији одмах обавестити суд који је донео првостепену одлуку. У случају да осуђени настави са таквим понашањем, месно надлежна пробацијска канцеларија предложиће суду који је донео одлуку у првом степену, да неизвршени део мере рада у јавном интересу замени новчаном казном или казном затвора.

Месно надлежна пробацијска канцеларија доставља суду који је донео одлуку у првом степену, извештаје о извршењу општекорисне работе, и то први пут после извршене једне половине од укупно одређених радних сати, а други пут у року од петнаест дана од дана када је општекорисна работа у потпуности извршена. Ако суд захтева, извештај се може и чешће подносити од стране пробацијске канцеларије.

Одредбом члана 110 став 4 Кривичног законика Северне Македоније прописано је да се алтернативна мера општекорисне работе не може извршити по протеклу две године од дана када је пресуда којом је мера изречена, постала правноснажна.

9.7. Извршење казне рада у јавном интересу у Републици Словенији

Рад у јавном интересу одређен је као алтернатива казни затвора у трајању до две године, са изузетком да се казна затвора изречена за кривично дело против полне слободе не може заменити радом у јавном интересу⁹⁶. Један дан казне затвора супституише се са два часа рада у јавном интересу. Орган који је надлежан за извршење мере, одредиће врсту посла тако да одговара стручним знањима и способностима осуђеног лица и организоваће радни режим на начин који не омета неодложне породичне, образовне и професионалне обавезе осуђеног лица. Осуђени не остварује право на накнаду за обављени рад у јавном интересу. Неопходан услов за одређивање рада у јавном интересу јесте пристанак осуђеног лица које тај рад треба да обави. У случају да осуђени не изврши радне обавезе које су му одређене појединачним програмом поступања, суд може одредити да се изречена казна затвора изврши у трајању сразмерном делу рада у јавном интересу који није обављен.

Са обзиром да је рад у јавном интересу у словеначком Казненом законнику прописан као алтернатива казни затвора, није одређен рок по чијем истеку извршење застарева. Може се извести закључак да неизвршавање рада у јавном интересу за последицу нема застаревање извршења, већ супституцију првобитно изреченом казном затвора. По овој особености је сличан нормативним решењима хрватског Казненог законика, јер и он прописује рад у јавном интересу као супститут краткотрајној казни затвора, а не као самосталну кривичну санкцију.

Сходно одредби члана 13 Казненог законика, надзор над извршењем мере рада у јавном интересу врши месно надлежна Пробацијска јединица. Новчана казна која је изречена у прекршајном поступку, може се заменити радом у јавном интересу, са тим да се исти мора извршити у интересу локалне самоуправе⁹⁷.

Поступак извршења мере рада у јавном интересу уређен је Законом о пробацији⁹⁸, као и Правилником о извршевању пробацијских налога⁹⁹, који је издао министар правде. Кад суд донесе одлуку о замени казне затвора или новчане казне радом у јавном интересу, односно

⁹⁶ Члан 86 став 8 Казненог законика Републике Словеније, *Урадни лист РС*, бр. 63/94.

⁹⁷ Члан 130 став 1 Закона о извршевању казенских санкциј, *Урадни лист РС*, бр. 22/00.

⁹⁸ Закон о пробацији, *Урадни лист РС*, бр. 27/17.

⁹⁹ Правилник о извршевању пробацијских налога, *Урадни лист РС*, бр. 007–403/2017/19.

јавни тужилац при одлагању кривичног гођења или у поступку поравнања наложи да се рад у јавном интересу обави од стране окривљеног, правноснажна и извршна одлука се доставља надлежној пробацијској јединици, заједно са прибављеним подацима о осуђеном лицу. Извршење рада у јавном интересу организује пробацијска јединица, а касније и врши надзор над самим обављањем рада од стране осуђеног.

Послодавац код којег се обавља рад у јавном интересу, може бити свако правно лице у Републици Словенији чија основна делатност јесу хуманитарни, комунални, еколошки или било који други послови који се не обављају искључиво у циљу стицања добити. Уговор о обављању рада у јавном интересу закључују осуђени, пробацијска јединица и послодавац. Трошкови осигурања осуђеног лица које обавља рад у јавном интересу, за случај смрти или инвалидности услед повреда на раду или професионалних обољења, као и трошкови медицинског прегледа и обуке за безбедно обављање посла покривају се средствима из републичког буџета. Трошкове превоза и исхране сноси осуђени, изузев ако је на дан када је уговор закључен, осуђени већ био корисник социјалне помоћи. Други трошкови, везани за обезбеђивање здраве и сигурне средине за обављање рада, падају на терет послодавца.

Осуђени може из оправданих разлога од суда или јавног тужиоца, у зависности од тога ко му је наложио обављање рада у јавном интересу, затражити одлагање извршења рада у року од три дана по пријему правноснажне судске одлуке или споразума. Као оправдане разлоге, словеначки законодавац наводи озбиљну болест или потребу болничког лечења, као и то да је осуђени подвргнут третману лечења зависности, те би прекид третмана због извршења рада у јавном интересу угрозио опоравак осуђеног. У првом случају, извршење се одлаже све док осуђени не оздрави, а у другој ситуацији највише на две године.

При избору врсте посла који ће осуђено лице обављати, морају се узети у обзир лична својства осуђеног, његово здравствено стање, стручна знања и вештине, тренутно радно место и пребивалиште или боравиште осуђеног, као и спектар доступних радних места код послодавца код којих се рад у јавном интересу може обављати.

Пре почетка обављања рада, послодавац ће упутити осуђеног на здравствени преглед, за који трошкове сноси Управа за извршење казних санкција. Ако се утврди да осуђени није способан за обављање посла који му је одређен, послодавац о томе мора обавестити

пробацијску јединицу. Иста о немогућности извршења рада у јавном интересу извештава орган који је осуђеног обавезао на обављање рада у јавном интересу.

Уговором о обављању рада у јавном интересу, чији су потписници послодавац, осуђени и пробацијска јединица, ближе се уређују врста посла, радно време и задаци које осуђени мора извршавати на радном месту. При обрачунавању трошкова које осуђени, корисник социјалне помоћи, има у вези са превозом и исхраном приликом обављања рада, сходно се примењују одредбе закона који се односи на државне службенике.

Осуђеном лицу код послодавца се одређује ментор, који га уводи у посао, даје радне задатке, води евиденцију присутности осуђеног на радном месту, надзире поштовање реда и правила радне организације, припрема периодичне и завршне извештаје о току извршења рада у јавном интересу и обавештава пробацијску јединицу о кршењу уговора од стране лица над којим се санкција извршава.

Ако пробацијски службеници утврде да осуђени не испуњава обавезе које чине садржај казне рада у јавном интересу, било на основу обавештења добијеног од стране послодавца или непосредним вршењем надзора, о томе извештавају надлежни орган који је осуђеном изрекао ову санкцију. Неиспуњавање обавезе укључује неоправдано одсуство са радног места, стална кашњења, намерно причињавање штете на инвентару и средствима рада, као и долазак на посао под утицајем алкохола или опојних дрога.

У року од петнаест дана по извршењу казне рада у јавном интересу, мора се доставити извештај органу који је казну изрекао.

10. ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ НА ТЕМУ „ИЗРИЦАЊЕ И ИЗВРШЕЊЕ КАЗНЕ РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ НА ПОДРУЧЈУ ВИШЕГ СУДА У БЕОГРАДУ У ПЕРИОДУ ОД 01.01.2016. до 01.01.2019. ГОДИНЕ”

10.1. Опис истраживања

Неопходност постојања казне затвора дуго низ година била је предмет пажње правника, пенолога и криминолога. Тежња за ограничавањем примене казне лишења слободе јавила

се временски упоредо са предлагањем мера које би могле заменити ову казну. Ломброзо је сматрао да је потребно избећи изрицање казне затвора кад год је то могуће и заменити је неким видом алтернативне санкције, било да је то новчана казна, накнада штете, условна осуда или укор. Представници социолошке школе истицали су штетност краткотрајних казни затвора и залагали су се за примену новчане казне и условне осуде. Као последица ових разматрања, крајем 19. и почетком 20. века развија се један број нових казних мера, које имају улогу супститута до тада најчешће изричане казне затвора¹⁰⁰.

Један вид реинтеграције делинквената у заједницу и накнаде штете жртвама састоји се у изрицању наредбе преступнику да обави рад у корист друштвене заједнице, без новчане накнаде, или да обештети жртву. Ангажовање осуђеног лица може бити у виду обављања извесног посла у оквиру друштвене заједнице или у државним органима. Казнени карактер ове мере није рад сам по себи, већ својеврсно ускраћивање слободе¹⁰¹.

Рад у јавном интересу као санкција одражава све предности алтернативног приступа санкционисању учинилаца лакших кривичних дела: осуђени задржава своје породичне и друге друштвене везе, наставља са радом у својој професији, нема депривација које су карактеристичне код извршења казне затвора, трошкови извршења су мањи у поређењу са казном лишења слободе, а рад који се обавља представља компензацију друштву за штету причињену извршењем кривичног дела и може позитивно утицати на учиниоца, у смислу прихватања одговорности за своје поступке¹⁰².

Имајући у виду да је рад у јавном интересу релативно нова казна у систему кривичних санкција Републике Србије, уведена 2005. године, упитно је колико су судије спремне да је заиста изричу у ситуацијама када је то могуће. Како би се то утврдило, било је неопходно спровести емпиријско истраживање и извести закључак о учесталости примене ове казне у судској пракси.

¹⁰⁰ М. Костић, Алтернативне санкције у домаћем законодавству; у: Станковић Г. (ур.), *Функционисање правног система Републике Србије*, Ниш, 2006, стр. 460–461.

¹⁰¹ *ibid.*, стр. 468.

¹⁰² С. Соковић, *Алтернативне кривичне санкције и мере и превенција криминалитета*; у: (ур.) Ј. Крон, *Казнено законодавство и превенција криминалитета*, Београд, 2008, стр. 360.

10.2. Предмет истраживања

Предмет истраживања јесте сагледавање обима изречених казни рада у јавном интересу у пракси Другог основног суда и Прекршајног суда у Београду, као и успешност извршења истих санкција на подручју Вишег суда у Београду, и то у периоду од 01.01.2016. године до 01.01.2019. године.

10.3. Циљеви и задаци истраживања

Циљ истраживања је да се утврди учесталост изрицања казне рада у јавном интересу, да ли се чешће изриче у кривичном или у прекршајном поступку, за коју групу кривичних дела се рад у јавном интересу изриче. Такође, на основу спроведеног истраживања треба уочити проценат успешности извршења казне рада у јавном интересу и урадити упоредни приказ учесталости изрицања и извршења ове санкције по територијалном принципу. На самом крају, сврха истраживања јесте и процена утицаја казне рада у јавном интересу на осуђена лица у смислу поврата у вршењу кривичних дела.

Задатак истраживања је да се изврши увид у одговарајућу евиденцију и изврши попис осуђених лица према којима су изречене и извршене казне рада у јавном интересу, у просторијама Одељења за третман и алтернативне санкције при Управи за извршење кривичних санкција Министарства правде РС, Другог основног суда и Прекршајног суда у Београду, у периоду од 01.01.2016. године до 01.01.2019. године, са подацима о личности осуђених лица и о врсти кривичних дела која су извршила.

10.4. Хипотезе истраживања

1) Рад у јавном интересу чешће се изриче као кривична, него као прекршајна санкција;

- 2) Казна рада у јавном интересу јесте санкција која се изриче првенствено примарним делинквентима;
- 3) Више је случајева у којима се рад у јавном интересу са успехом изврши од оних у којима, услед одбијања осуђеног лица да поступи сходно судској одлуци, дође до супституције казном затвора;
- 4) Казна рада у јавном интересу ређе се изриче у поређењу са осталим кривичним санкцијама;
- 5) Лица осуђена на казну рада у јавном интересу углавном се упућују на обављање послова који су примерени њиховом образовању и стручним квалификацијама;
- 6) Предлог умањења трајања казне рада у јавном интересу представља изузетак и исти у већини случајева не буде поднет од стране месно надлежног повереника за алтернативне санкције;
- 7) Рад у јавном интересу више је заступљен у пракси судова на територији Београда, него у другим регионима Србије;
- 8) Међу лицима осуђеним на рад у јавном интересу више је мушкараца, док су жене у односу на мушкарце ређе заступљене;
- 9) Лица осуђена на казну рада у јавном интересу углавном су учиниоци кривичних дела и прекршаја који немају елементе насиља.

10.5. Узорак и методи истраживања

Узорком су обухваћени сви предмети Прекршајног и Другог основног суда у Београду у којима је осуђеним лицима изречена казна рада у јавном интересу у временском периоду од 01.01.2016. до 01.01.2019. године, независно од чињенице да ли су пресуде постале правноснажне. Такође, други део истраживачке грађе који је прикупљен у Одељењу за третман и алтернативне санкције при УИКС Министарства правде РС, обухвата податке о свим лицима над којима се у горе наведеном периоду извршавала казна рада у јавном

интересу, без обзира да ли је извршење било успешно или је дошло до супституције ове санкције казном затвора.

Истраживачу је стављено на располагање једанаест предмета у којима је изречена казна рада у јавном интересу као кривична санкција и двадесет предмета у којима су осуђена лица кажњена радом у јавном интересу у прекршајном поступку. Сprovedено истраживање обухватило је и сто двадесет предмета у Одељењу за третман и алтернативне санкције, од чега се осамдесет предмета односи на кривичне санкције, а преосталих четрдесет предмета на рад у јавном интересу као прекршајну санкцију.

Методи који су коришћени приликом истраживања су упоредноправни метод, студија случаја, дескриптивни метод, интервју и статистички метод.

10.6. Анализа резултата истраживања и провера постављених хипотеза

Како би се проверила прва хипотеза да се рад у јавном интересу чешће изриче као кривична, него као прекршајна санкција, неопходно је извршити увид у све предмете у којима је изречена казна рада у јавном интересу, у временском периоду који је обухваћен истраживањем, и направити упоредни приказ по броју изречених казни рада у јавном интересу у кривичном и у прекршајном поступку за сваку годину појединачно. Ови подаци приказани су у табели бр. 1.

Табела бр. 1

Година изрицања казне рада у јавном интересу	2016. година	2017. година	2018. година
Рад у јавном интересу као кривична санкција	3 пресуде	2 пресуде	3 пресуде
Рад у јавном интересу као прекршајна санкција	Нема података.	Нема података.	9 пресуда

Напомињем да ово није коначан број донетих пресуда којима је изречена казна рада у јавном интересу, и да је тај број већи, али приликом евидентирања донетих судских одлука у ранијем периоду није постојала техничка могућност да се казна означи као казна рада у јавном интересу, те ми је као истраживачу приликом боравка у Другом основном суду стављено на располагање само ових једанаест предмета и још двадесет у Прекршајном суду. Такође, већина предмета у којима је рад у јавном интересу изречен као кривична санкција, налази се у архиви Суда у Палати правде, која се тренутно реконструише, али услед неспоразума између секретара Суда и запослених у кривичној писарници предмети нису донети у зграду Другог основног суда у Катанићевој бр. 15.

Како из горе наведених података није могуће извести прецизан закључак о пропорцији између рада у јавном интересу као кривичне и као прекршајне санкције, то ћу учинити на основу броја предмета у које сам извршио увид у Одељењу за третман и алтернативне санкције, а који ће бити приказани у табели бр. 2.

Табела бр. 2

Година изрицања казне рада у јавном интересу	2016. година	2017. година	2018. година
Рад у јавном интересу као кривична санкција	28 пресуда	23 пресуде	16 пресуда
Рад у јавном интересу као прекршајна санкција	9 пресуда	3 пресуде	12 пресуда

Из презентованих података садржаних у табели бр. 2 може се извести закључак да се рад у јавном интересу чешће изриче као казна у кривичном поступку, него у прекршајном, чиме је прва хипотеза истраживања потврђена.

Када је у питању хипотеза која гласи да се казна рада у јавном интересу изриче лицима која раније нису осуђивана, пре него повратницима у вршењу кривичних дела, провера исте вршена је увидом у предмете који су вођени пред Прекршајним и Другим основним

судом, док предмети у Одељењу за третман и алтернативне санкције УИКС нису садржали податке о ранијој осуђиваности лица над којима се извршава казна рада у јавном интересу.

Од укупно двадесет предмета у које сам извршио увид у Прекршајном суду, дванаест лица осуђених на казну рада у јавном интересу није пре тога прекршајно кажњавано, док подаци о осуђиваности истих лица у кривичном поступку нису били доступни. Преосталих осморо лица којима је изречена казна рада у јавном интересу, већ је било осуђивано у прекршајном поступку, при чему је утврђено да су многи вишеструки повратници. Један од осморо прекршајно кажњених радом у јавном интересу у казненој евиденцији има више од шездесет осуда, а притом је стар двадесет и три године, што указује на чињеницу да ни раније изречене пресуде нису имале било какав преваспитни утицај на истог.

Лица осуђена на рад у јавном интересу у кривичним поступцима, који су вођени пред Другим основним судом, од једанаест предмета које сам имао прилику да видим, сви су раније кривично осуђивани, па чак и по осам пута. Дакле, друга хипотеза истраживања очигледно није потврђена, јер се у највећем броју предмета у којима је изречена казна рада у јавном интересу, појављују рецидивисти, а не примарни делинквенти.

Ради утврђивања истинитости хипотезе истраживања, да у судској пракси постоји више евидентираних случајева у којима се казна рада у јавном интересу са успехом изврши, него оних у којима дође до супституције казне рада у јавном интересу казном затвора, извршен је увид у предмете Другог основног суда, као и у књиге евиденције извршења казни рада у јавном интересу, које су вођене у Одељењу за третман и алтернативне санкције УИКС, док предмети у Прекршајном суду нису садржали податке о успешности извршења санкције.

Од укупно једанаест предмета који су аутору били стављени на располагање, у само три случаја у току је извршење казне рада у јавном интересу. Двоје осуђених на казну рада у јавном интересу нису отпочели са извршењем исте, јер се већ налазе на издржавању казне затвора по ранијој осуди. Такође, још двоје осуђених лица издржава затворску казну којом је претходно изречен рад у јавном интересу замењен услед неодазивања осуђених на позив службеника Одељења за третман и алтернативне санкције, у циљу одређивања програма извршења казне рада у јавном интересу. У преостала четири случаја није се отпочело са

извршењем, јер су пресуде донете у току 2019. године, те се не може ни предвидети да ли ће осуђена лица поступити сходно судској одлуци.

Подаци о успешности извршења казни рада у јавном интересу, који су прибављени у Одељењу за третман и алтернативне санкције, биће приказани у табели бр. 3.

Табела бр. 3

Врста поступка у којој је пресуда донета	Рад је обављен са успехом	Замењен је казном затвора или је обустављен услед накнадно плаћене новчане казне
Кривични поступак	41	39
Прекршајни поступак	14	26
Укупан број пресуда	55	65

На основу података наведених у табели бр. 4 закључујемо да хипотеза постављена пре спровођења истраживања судске и пенолошке праксе, није потврђена. Више је случајева у којима дође до замене казне рада у јавном интересу казном затвора. У предметима који су вођени пред Прекршајним судом, а у којима је првобитно изречена новчана казна услед немогућности наплате замењена радом у јавном интересу, није се отпочело са обављањем рада ни у једном случају, јер су по позиву службеника Одељења за третман и алтернативне санкције да се јаве ради одређивања програма извршења рада у јавном интересу, осуђена лица ипак платила новчане казне. До овог сазнања аутор је дошао интервјуисањем шефице Одељења за третман и алтернативне санкције.

Међутим, на основу података исказаних у Извештају о људским правима у Србији¹⁰³, који се односи на временски период од 2014–2017. године, приметан је пораст успешности извршења казни рада у јавном интересу. Подаци ће бити приказани у табели бр. 4.

¹⁰³ Београдски центар за људска права. *Људска права у Србији 2018 – Право, пракса и међународни стандарди људских права*, Београд, 2019, стр. 66.

Табела бр. 4

Година	2014. год.	2015. год.	2016. год.	2017. год.	Укупно
Изречене пресуде	371	353	329	391	1444
Извршене пресуде	351	285	127	280	1043

У временском периоду који је обухваћен истраживањем Београдског центра за људска права, проценат успешности извршења казни рада у јавном интересу износи 72,23%, што на изванредан начин и потврђује постављену хипотезу да највећи број изречених казни рада у јавном интересу буде и извршен, а не супституисан затворским казнама. Ови резултати су у колизији са подацима које сам прибавио приликом спровођења истраживања судске праксе Другог основног суда и праксе извршења кривичних санкција Одељења за третман и алтернативне санкције, али имајући у виду услове у којима је истраживање обављено и количину предмета који су аутору стављени на располагање, веродостојнији су резултати истраживања правника Београдског центра за људска права.

Вршењем увида у статистичке податке о броју изречених кривичних санкција на сајту Републичког завода за статистику, на којем постоје годишњи извештаји за период од 2015. до 2017. године, потврђена је хипотеза да се казна рада у јавном интересу ређе изриче у поређењу са другим кривичним санкцијама. У табели бр. 5 приказани су подаци о броју изречених кривичних санкција за временски период од 2015. до 2017. године, док је 2018. година изостављена из разлога што ће годишњи извештај за исту бити објављен у октобру 2019. године.

Табела бр. 5

Врста кривичне	2015. година ¹⁰⁴	2016. година ¹⁰⁵	2017. година ¹⁰⁶	Укупан број
----------------	-----------------------------	-----------------------------	-----------------------------	-------------

¹⁰⁴ Републички завод за статистику, *Статистички годишњак Републике Србије*, Београд, 2016, стр. 408.

¹⁰⁵ Републички завод за статистику, *Статистички годишњак Републике Србије*, Београд, 2017, стр. 452.

¹⁰⁶ Републички завод за статистику, *Статистички годишњак Републике Србије*, Београд, 2018, стр. 408.

санкције				пресуда
Казна затвора	8820	9419	8220	26459
Новчана казна	2722	2581	2731	8034
Условна осуда – затвор	19290	17541	17948	54779
Кућни затвор	1134	1858	2122	5114
Судска опомена	694	676	302	1672
Васпитне мере	68	47	38	153
Проглашен кривим, а ослобођен од казне	102	72	46	220
Рад у јавном интересу и одузимање возачке дозволе	359	331	352	1042

Као што се из приложених података може видети, не постоји засебна евиденција о броју изречених казни рада у јавном интересу, већ је исти спојен са бројем изречених казни одузимања возачке дозволе. Међутим, чак и када би се исказана бројка односила само на рад у јавном интересу, и даље би исти био мање заступљен у судској пракси у односу на остале кривичне санкције.

Провера хипотезе по којој се лица осуђена на казну рада у јавном интересу упућују на обављање послова који су у највећем броју случајева примерени њиховом образовању и стручним квалификацијама, извршена је интервјуисањем шефице Одељења за третман и алтернативне санкције, јер подаци у писаном облику нису били доступни. Хипотеза није потврђена, јер је аутор на основу разговора сазнао да се лица осуђена на рад у јавном интересу упућују да рад обаве код послодавца који се бави пословима од јавног интереса, а нарочито хуманитарним, здравственим, еколошким или комуналним делатностима, како налаже и сам члан 39 став 1 важећег Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера. Степен образовања и стручне квалификације осуђеника нису од значаја при одређивању програма извршења казне рада у јавном интересу.

Ово сазнање потврђено је и увидом у предмете у којима је изречена казна рада у јавном интересу пред Другим основним судом, јер једино они садрже податке о врсти рада који осуђена лица обављају. Они који су отпочели са обављањем рада у јавном интересу, махом су упућени у Јавно предузеће „Хиподром”, где раде на пословима уређења и одржавања круга хиподрома (чишћење стаза, уређење парка, сађење траве, прикупљање и одношење лишћа), као и у Јавно комунално предузеће „Градска чистоћа”.

Из разговора са шефицом Одељења за третман и алтернативне санкције УИКС такође се дошло до сазнања да у пракси извршења казни рада у јавном интересу није забележен случај у ком је месно надлежни повереник за алтернативне санкције писаним путем суду предложио умањење трајања казне рада у јавном интересу за четвртину, а све из разлога што законска одредба која ту могућност прописује у пракси није применљива. Услед споре комуникације између суда, Одељења за третман и алтернативне санкције и самог месно надлежног повереника, временски није изводљиво подношење поменутог предлога. Док би суд одлучио о предлогу за умањење трајања казне рада у јавном интересу и такву одлуку доставио Одељењу за третман и алтернативне санкције, које је даље прослеђује месно надлежном поверенику, осуђено лице већ би завршило са обављањем рада. У овом делу истраживања дошло је до потврђивања хипотезе, јер предлог за умањење трајања казне рада у јавном интересу заиста у већини случајева (па можда чак и уште) није поднет.

Са циљем да се докаже и седма хипотеза, да је рад у јавном интересу више заступљен у пракси судова на територији Београда, него у другим регионима Србије, извршен је увид у статистичке податке о броју донетих пресуда којима је изречена казна рада у јавном интересу на територији Републике Србије. Ови подаци приказани су у табели бр. 6.

Табела бр. 6

Година доношења	2015. година ¹⁰⁷	2016. година ¹⁰⁸	2017. година ¹⁰⁹
-----------------	-----------------------------	-----------------------------	-----------------------------

¹⁰⁷ Републички завод за статистику, *Статистички годишњак Републике Србије*, Београд, 2016, стр. 408.

¹⁰⁸ Републички завод за статистику, *Статистички годишњак Републике Србије*, Београд, 2017, стр. 452.

¹⁰⁹ Републички завод за статистику, *Статистички годишњак Републике Србије*, Београд, 2018, стр. 408.

пресуде			
Београд	45	70	55
Војводина	214	142	159
Шумадија и Западна Србија	27	20	26
Јужна и Источна Србија	73	99	112

Са обзиром да на интернет страници Републичког завода за статистику нема евиденције само о броју пресуда којима је изречена казна рада у јавном интересу, већ су истим бројем обухваћене и оне којима је изречена казна одузимања возачке дозволе, није могуће са сигурношћу потврдити хипотезу или је оповргнути. Међутим, уколико као претпоставку узмемо да постоји релативна уједначеност између пресуда којима је изречен рад у јавном интересу и оних које се односе на одузимање возачке дозволе, што свакако не мора бити тачно, закључујемо да је рад у јавном интересу као казна више заступљен у судској пракси на територији Војводине, док је престоничко правосуђе на другом месту по броју донетих пресуда којима је изречен рад у јавном интересу. У сваком случају, овај закључак требало би узети са резервом, јер се не може категорично тврдити да постоји уједначеност између пресуда којима су изречене две поменуте казне.

Осма хипотеза истраживања, да је рад у јавном интересу казна која је у судској пракси више изрицана осуђеним лицима мушког пола, а да су жене ређе заступљене, проверена је пописом предмета у Другом основном и у Прекршајном суду, у којима је казна рада у јавном интересу изречена, као и вршењем увида у књиге евиденције извршења казни рада у јавном интересу, изречених на подручју Вишег суда у Београду и пописом истих, а које се налазе у Одељењу за третман и алтернативне санкције. Прикупљени и обрађени подаци приказани су у табели бр. 7.

Табела бр. 7

Врста поступка у којем је	Број мушкараца осуђених на	Број жена осуђених на казну
---------------------------	----------------------------	-----------------------------

лице осуђено	казну рада у јавном интересу	рада у јавном интересу
Кривични поступак	86	5
Прекршајни поступак	51	9
Укупно	137	14

Као што се може приметити у горе приказаној табели, хипотеза по којој су лица осуђена на казну рада у јавном интересу превасходно мушкарци, потврђена је.

У циљу провере последње хипотезе истраживања, да се казна рада у јавном интересу у највећем броју случајева изриче за кривична дела и прекршаје који нису део насилничког криминалитета, извршен је увид у предмете који су аутору рада стављени на располагање у свим раније поменутих правосудних институцијама. Резултати добијени спровођењем истраживања приказани су у табели бр. 8.

Табела бр. 8

Кривично дело или прекршај за који је казна рада у јавном интересу изречена	Број осуђених лица
Неовлашћено држање опојних дрога	25
Крађа	31
Ванбрачна заједница са малолетником	3
Утаја	3
Ситна крађа, утаја и превара	3
Прикривање	4
Шумска крађа	1
Превара у осигурању	1
Недавање издржавања	1
Угрожавање јавног саобраћаја	4
Неовлашћено коришћење туђег возила	5

Насиље у породици	2
Насилничко понашање	1
Угрожавање сигурности	5
Угрожавање опасним оруђем при тучи и свађи	1
Лака телесна повреда	1
Управљање возилом под дејством алкохола	19
Непоступање по наредби полицајца	11
Насилничка возња у стању потпуне алкохолисаности	5
Управљање моторним возилом без возачке дозволе	8
Насилничка возња	7
Непристојно, дрско и безобзирно понашање	2
Вређање другог, вршење насиља над другим или претња	7
Изазивање туче или учествовање у тучи	1
Укупан број кривичних дела и прекршаја са елементима насиља	32
Укупан број кривичних дела и прекршаја који не садрже елементе насиља	119

Подаци исказани у табели изнад потврђују хипотезу, јер је казна рада у јавном интересу изречена за десет кривичних дела и двадесет два прекршаја са елементима насиља, што је свакако мањи део криминалитета чији су извршиоци кажњени радом у јавном интересу.

Поред прикупљених података који су послужили потврђивању, односно оспоравању постављених хипотеза истраживања, аутор је уочио да су лица осуђена на казну рада у јавном интересу преваходно незапослена или евентуално раде без пријаве и имају веома ниска и нередовна примања, што је свакако један од важнијих фактора вршења кривичних дела. Када је у питању брачни статус осуђених лица, међу њима је највише оних који нису

у браку или су у ванбрачној заједници и имају више детета. Запажено је да се рад у јавном интересу изриче и вишеструким повратницима.

Битно је напоменути да истраживање није обухватило судску праксу основних судова у Младеновцу, Обреновцу и Лазаревцу. Обим истраживачке грађе сведен је на предмете вођене у основним судовима на ужем градском подручју – Први основни, Други основни и Трећи основни суд у Београду.

11. РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ – ЕФИКАСНА САНКЦИЈА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПОВРАТА?

Научни сарадници Института за криминолошка и социолошка истраживања у Београду спровели су истраживање о поврату након извршења казне рада у јавном интересу¹¹⁰, које је обухватило све учиниоце кривичних дела који су осуђени на поменуту санкцију, а која се извршавала у току 2013. године. Резултати истраживања показали су да је код лица којима је изречена казна рада у јавном интересу најмањи поврат – једанаест процената. Ако се узме у обзир да је од извршења казне рада у јавном интересу до провере поврата прошло од три до пет година, што се у криминолошким студијама обично сматра довољно дугим протеком времена за рецидив, релативно мали број лица који је поново извршио кривично дело, подстицај је судијама да у будућности чешће изричу казну рада у јавном интересу¹¹¹.

Око 64% лица осуђених на казну рада у јавном интересу чији исход извршења казне рада у јавном интересу није био успешан и око 36% оних који су са успехом обавили рад у јавном интересу, рецидивирало је – дакле, они чија алтернативна санкција у пракси није успешно извршена, статистички значајно чешће рецидивирају¹¹². Такође, уочено је да лица

¹¹⁰ И. Стевановић, Н. Вујичић, Рад у јавном интересу и условна осуда са заштитним надзором у Републици Србији и поврат (анализа успешности примене из угла истраживача); у: Стојановић З. (ур.), *Crimen – часопис за кривичне науке*, Београд, 2018, стр. 267–284.

¹¹¹ *ibid.*, стр. 281.

¹¹² *ibid.*, стр. 280.

која су била осуђена на санкцију у дужем трајању, имају већу шансу да поново изврше неко кривично дело.

Кад је реч о кривичним делима која су учињена након (не)успешно извршене казне рада у јавном интересу, у питању су имовински деликти – крађа, тешка крађа и разбојништво, затим кривично дело из члана 246а КЗ РС – неовлашћено држање опојних дрога и дело из члана 289 КЗ РС – угрожавање јавног саобраћаја. Уколико се као критеријум груписања кривичних дела узме присуство, односно одсуство насиља, приметно је да међу кривичним делима која су извршена након изречене казне рада у јавном интересу, већину чине она без елемената насиља¹¹³.

У ситуацији када се поново нађу у улози окривљеног, рецидивистима се значајно мање изричу алтернативне кривичне санкције у поређењу са безусловном казном затвора, што је у неком погледу и последица тога да врста раније изречене санкције није остварила своју сврху и спречила осуђено лице да се врати вршењу кривичних дела.

ЗАКЉУЧАК

Рад у корист друштвене заједнице једна је од алтернативних кривичних санкција, које су се појавиле као одговор на неефикасност класичних санкција, пре свега казне затвора. Још од свог настанка у кривичном законодавству Енглеске, па до данас у фокусу пажње је многих правника и криминолога, који проучавају њене ефекте у смислу специјалне превенције лакших облика криминалитета и спречавања поврата. Применом казне рада у корист друштвене заједнице избегавају се све негативне стране мера затварања осуђених лица, у првом реду криминална зараза и стигматизација осуђеника по извршењу санкције и изласку из казнене установе. Такође, ова алтернативна мера пружа могућност укључивања друштва у њено извршење, тако да лица над којима се казна рада у јавном интересу спроводи долазе у непосредан контакт са члановима заједнице и у њиховим очима стварају другу слику о себи, прецизније речено друштво почиње да их посматра као особе којима треба пружити шансу да постану корисни и равноправни чланови заједнице.

¹¹³ *ibid.*, стр. 279.

У кривично законодавство Републике Србије, рад у корист друштвене заједнице уведен је Кривичним закоником са чијом се применом отпочело 1. јануара 2006. године, што је у поређењу са другим државама у Европи и региону релативно касно. Увођењем ове мере у српски правни систем, исти се приближио међународним стандардима које су прописали Савет Европе и друге међународне организације, чија је чланица и Република Србија. Рад у корист друштвене заједнице нашао је примену како у систему кривичних санкција, тако и у предистражном поступку као једна од обавеза чијим се испуњењем условљава примена института одлагања кривичног гоњења. Друштвено користан рад инкорпориран је и у систем малолетничког кривичног правосуђа, па је тако укључивање малолетника, без накнаде, у рад хуманитарних организација или у послове социјалног, локалног или еколошког садржаја, један од васпитних налога који се сматра изузетно значајним и корисним у преваспитању малолетних преступника. Такође, предвиђен је и као васпитна мера упозорења и усмеравања, којом се настоји утицати на личност малолетника у смислу да прихвати одговорност за учињено кривично дело и на неки начин надокнади штету која је жртви извршењем дела нанета.

Када је у питању нормативно уређење ове мере у региону, чињеница да рад у јавном интересу није у истом временском периоду прописан као једна од санкција у кривичним законима земаља на простору бивше Југославије, утицала је на то да се законска решења о месту у систему кривичних санкција које раду у јавном интересу припада, међусобно разликују. У Црној Гори и Србији, рад у јавном интересу је прописан као самостална кривична санкција, равноправна са казном затвора и новчаном казном, при чему га Кривични законик Црне Горе предвиђа искључиво као главну казну, док се у Србији рад у јавном интересу може изрећи и као споредна санкција. Међутим, и поред тога што има својство самосталне казне, није у посебном делу Законика прописан као казна за поједина кривична дела, што за собом повлачи последицу да се изрицање рада у јавном интересу може свести на статистичку грешку. Законодавци у Црној Гори нису на адекватан начин одредили ни сразмеру између рада у јавном интересу и осталих санкција, чиме је питање "активирања" првобитно изречене казне услед неизвршења рада у јавном интересу и начина израчунавања дела неизвршене санкције постало спорно. Исти проблем постоји и у законодавствима Републике Српске и Босне и Херцеговине, која рад у јавном интересу

прописују само као алтернативу казни затвора или новчаној казни, баш као и Словенија и Република Хрватска. Тај недостатак проузроковао је немогућност прописивања рока застарелости извршења казне рада у јавном интересу, те се иста услед неиспуњења обавеза од стране осуђеног лица супституише првобитно изреченом новчаном казном или казном затвора. Република Северна Македонија по легислативном уређењу рада у јавном интересу предњачи у односу на остале државе чланице некадашње Југославије, па је тако исти прописан у посебном поглављу Кривичног закона Северне Македоније, које носи назив "Алтернативне мере". У Хрватској и Србији, рад у јавном интересу може се изрећи и у прекршајном поступку, што је свакако прогресивно законско решење и покушај да се на овај начин умањи затворска популација и број изречених новчаних казни. Разлике постоје и у погледу примарне последице неизвршења рада у јавном интересу, па тако у појединим земљама осуђени бива опоменут писаним путем за кршење радних обавеза, док у другим одмах долази до "активирања" извршења првобитне казне. Оно што је, такође, недостатак у поступку извршења рада у јавном интересу, нарочито по прописима Републике Србије, јесу преширока овлашћења пробацијског службеника (у овом случају, повереника), који фактички одређује врсту посла коју ће осуђени обављати. У прописима свих држава на простору некадашње Југославије, пристанак осуђеног представља услов за изрицање казне рада у јавном интересу, односно супституције првобитно изречене казне затвора или новчане казне радом у јавном интересу, што значи да постоји усклађеност са Конвенцијом Међународне организације рада, којом се принудни рад забрањује. На самом крају рада, осврнућу се на положај држава на простору бивше Југославије у процесу транзиције и незавидну економску ситуацију у којој се већина њих налази, па је тако спорно питање да ли су послодавци спремни да обезбеде радна места за осуђенике, јер су иста практично недостижна и за особе које нису у радном односу, а притом нису преступници. Међутим, поједини аутори мишљења су да, без обзира на стопу незапослености, постоје послови који нису привлачни незапосленим лицима, попут оних у старачким домовима, одељењима психијатријских установа и низу других институција које никако не могу попунити радна места¹¹⁴.

¹¹⁴ *op. cit.*, стр. 195.

Без обзира на кораке у реформи система кривичних санкција који су до сада предузети, није пожељно остати на тренутном стању, већ је потребно тежити унапређењу ове области и изналажењу нових законских решења, која би поступке извршења кривичних санкција и превенцију криминалитета учинила ефикаснијим. Истакнути правници и универзитетски професори су, након спроведеног истраживања¹¹⁵ судске праксе, изложили конструктивну критику постојећег кривичног законодавства и предложили одређене измене, које би за резултат имале ширу примену казне рада у јавном интересу и других облика рада у корист друштвене заједнице у оквиру система кривичног правосуђа: проширење законских основа за изрицање казне рада у јавном интересу, супституција неплаћених новчаних казни само радом у јавном интересу, а не и затворским казнама, примат примене института условног одлагања кривичног гоњења у смислу одређивања осумњиченом обавезе обављања рада хуманитарног карактера, у односу на принцип легалитета кривичног гоњења, као и измене закона који уређује процесуирање и санкционисање малолетних преступника – примена начела опортунитета увек када је то могуће и обавезно образлагање непримене истог у сваком појединачном случају, као и шири круг лица која могу предложити изрицање васпитног налога који се огледа у обављању хуманитарног рада.

На основу резултата вршеног истраживања можемо закључити да постоји спремност правосудних органа да изричу казну рада у јавном интересу, па чак и у случајевима када је извршено кривично дело са елементима насиља. То свакако указује на чињеницу да казна рада у јавном интересу није остала само мртво слово на папиру, већ је своје место нашла и у судској пракси, мада још увек у недовољној мери. Применом ове санкције извршиоцима кривичних дела пружа се нова шанса да сагледају последице својих поступака, развију осећај личне одговорности и постану корисни грађани. Такође, спречавају се изолованост од друштвених токова и породице, етикетирање осуђеника као делинквентних особа, као и прекид радног односа и још многе друге нежељене последице класичних мера затварања. Уочени су и одређени недостаци закона и подзаконских аката који уређују само извршење казне рада у јавном интересу, између осталих и немогућност спровођења у пракси одредбе која се односи на умањење трајања казне рада у јавном интересу, а која јесте или би бар требало да представља подстицај осуђеним лицима да савесно извршавају обавезе које су

¹¹⁵ *op. cit.*, стр. 46–50.

суштина ове санкције. Поред неизбежних измена прописа који уређују кривични поступак и поступак извршења ванзаводских санкција и мера, препоручљиво је и организовање стручних скупова и радионица од стране невладиног сектора и стручних удружења, а све у циљу упознавања судија и јавних тужилаца са предностима казне рада у јавном интересу и других алтернативних санкција, подстицање истих да их чешће примењују, као и стварање јавног мњења у погледу корисности овог вида санкционисања преступничког понашања.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бабић Милош, Марковић Иванка, *Кривично право—општи део*, Бања Лука, 2015, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци;
2. Београдски центар за људска права. *Искусства Републике Србије у примени казне рада у јавном интересу*, Београд, 2015, Београдски центар за људска права;
3. Београдски центар за људска права. *Људска права у Србији 2018 – Право, пракса и међународни стандарди људских права*, Београд, 2019, Београдски центар за људска права;
4. Грубач Момчило, *Кривично процесно право*, Београд, 2015, Организација за правну едукацију и културу права Пројурис;
5. Грујић Здравко, *Нове алтернативе казни затвора у кривичном законодавству Републике Србије*, Нови Сад, 2016, Правни факултет Универзитета у Новом Саду;
6. Želeskov–Đorić Jelena, Batrićević Ana, Petrović Boban, Experiencing community service in Belgrade – Normative framework and general impressions; у: Радовановић Д. (ур.), *Ревизија за криминологију и кривично право*, Београд, 2015, Удружење за криминологију и кривично право Србије и Црне Горе и Институт за криминолошка и социолошка истраживања, стр. 185–196;
7. Želeskov–Đorić Jelena, Batrićević Ana, Offender Supervision in Europe – General Trends and Serbian Experience, *NBP – Science, Security, Police: Journal of Police Academy*, бр. 2, Vol. 19, стр. 75–94;
8. Игњатовић Ђорђе, *Криминологија*, Београд, 2015, Центар за издаваштво и информисање Правног факултета Универзитета у Београду и Досије студио;
9. Игњатовић Ђорђе, Нормативно уређење извршења ванзаводских кривичних санкција у Србији; у: Стојановић Зоран (ур.), *Crimen – часопис за кривичне науке*, Београд, 2013,

Правни факултет Универзитета у Београду и Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, стр. 144–175;

10. Irish Penal Reform Trust. *Community Service in Ireland – A qualitative exploration of one alternative to short-term imprisonment*, Dublin, 2017, Irish Penal Reform Trust;

11. Janković Dijana, Alternative Sanctions and Measures in the Serbian Legal System, *Archibald Reiss Days: Thematic Conference Proceedings of International Significance*, бр. 1, Vol. 1, стр. 246;

12. Кајевић–Грубишић Цвета, Ђурђев Бранислав, Рад у јавном интересу и критеријум одабира осуђеника; у: Миланковић–Васовић Љиљана (ур.), *Правни информатор: стручно–информативни часопис*, Београд, 2015, Интермекс, стр. 14–16;

13. Кнежевић Саша, *Кривично процесно право–општи део*, Ниш, 2015, Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Нишу;

14. Константиновић–Вилић Слободанка, Костић Миомира, *Пенологија*, Ниш, 2011, Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Нишу;

15. Костић Миомира, Алтернативне санкције у домаћем законодавству; у: Станковић Гордана (ур.), *Функционисање правног система Републике Србије*, Ниш, 2006, Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Нишу, стр. 460–479;

16. Марковић Иванка, Рад за опште добро на слободи у кривичном законодавству у Босни и Херцеговини; у: Ђорђевић Михаило (ур.), *Правни живот – часопис за правну теорију и праксу*, Бања Лука, 2009, Удружење правника НР Србије и Босне и Херцеговине, стр. 661–676;

17. Марковић Иванка, Рад за опште добро на слободи у законодавствима на југословенским просторима; у: Кузмановић Рајко (ур.), *Правна ријеч – часопис за правну теорију и праксу*, Бања Лука, 2009, Удружење правника Републике Српске, стр. 126–140;

18. Марковић Иванка, Рад у јавном интересу – упоредноправни приступ; у: Вучковић Бранко (ур.), *Црногорска ревија за кривично право и криминалну политику*, Будва, 2009, Удружење за кривично право и криминалну политику Црне Горе, стр. 81–97;

19. Митрић Видоје, Специфичности алтернативних санкција у кривичном праву Србије; у: Клајн Лајчо (ур.), *Право–теорија и пракса: часопис Савеза удружења правника Војводине*, Нови Сад, 2015, Савез удружења правника Војводине, стр. 61–73;
20. Мрежа одбора за људска права у Србији CHRIS. *Подршка примени алтернативних санкција и мера у Републици Србији – Извештај и препоруке*, Ниш, 2018, Мрежа одбора за људска права у Србији CHRIS;
21. Мрвић–Петровић Наташа, Алтернативне кривичне санкције у државама балканског региона; у: Чоловић Владимир (ур.), *Право земаља у региону*, Београд, 2010, Институт за упоредно право, стр. 56–73;
22. Мрвић–Петровић Наташа, *Кривично право–општи део*, Београд, 2014, Правни факултет Универзитета Унион у Београду и ЈП Службени гласник;
23. Мрвић–Петровић Наташа, Рад у јавном интересу (појам, услови, могућности изрицања, трајање и последице неизвршења радне обавезе); у: Бејатовић Станко, Јовановић Иван (ур.), *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, Београд, 2018, Мисија ОЕБС–а у Србији, стр. 151–160;
24. Radulović Darko, Alternative criminal sanctions in the criminal legislations of Montenegro, *Facta Universitatis: Series, Law and Politics*, бр. 1, Vol. 15, стр. 18;
25. Соковић Снежана, *Алтернативне кривичне санкције и мере и превенција криминалитета*; у: (ур.) Крон Лепосава, *Казнено законодавство и превенција криминалитета*, Београд, 2008, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, стр. 347–365;
26. Соковић Снежана, Међународни стандарди и алтернативне кривичне санкције; у: Бејатовић Станко, Јовановић Иван (ур.), *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, Београд, 2018, Мисија ОЕБС–а у Србији, стр. 59–71;
27. Стевановић Ивана, Вујичић Никола, Рад у јавном интересу и условна осуда са заштитним надзором у Републици Србији и поврат (анализа успешности примене из угла

истраживача); у: Стојановић Зоран (ур.), *Crimen – часопис за кривичне науке*, Београд, 2018, Правни факултет Универзитета у Београду и Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, стр. 267–284;

28. Стојановић Зоран, *Коментар Кривичног законика: према стању Кривичног законика од 1. марта 2018. године и према стању законодавства од 18. маја 2018. године*, Београд, 2018, ЈП Службени гласник;

29. Стојановић Зоран, *Кривично право–општи део*, Београд, 2009, Правна књига;

30. Тешовић Олга, *Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије*, Београд, 2018, Правни факултет Универзитета у Београду;

31. Фондација Центар за демократију и Виктимолошко друштво Србије. *Промоција алтернативних кривичних санкција и мера ресторативне правде – Извештај и препоруке*, Београд, 2015, Фондација Центар за демократију, Виктимолошко друштво Србије и Делегација Европске уније у Републици Србији;

32. Шкулић Милан, *Кривично процесно право*, Београд, 2014, Центар за издаваштво и информисање Правног факултета Универзитета у Београду и Досије студио.

СТРАТЕГИЈЕ, ИЗВЕШТАЈИ И ЗАКОНСКИ ТЕКСТОВИ

1. Закључак о усвајању Акционог плана за спровођење Стратегије развоја система кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 85/2014;

2. Закон за пробација, *Службени весник на Република Северна Македонија*, број 226/2015;

3. Закон о извршевању казенских санкциј, *Урадни лист РС*, бр. 22/00;

4. Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 87/2018;

5. Закон о извршењу кривичних и прекршајних санкција Републике Српске, *Службени гласник РС*, бр. 63/2018;
6. Закон о извршењу условне осуде и казне рада у јавном интересу, *Службени гласник РСГ*, бр. 32/2014;
7. Закон о забрани дискриминације, *Службени гласник РС*, бр. 22/2009;
8. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005;
9. Закон о пробацији, *Народне новине*, број 143/2012;
10. Закон о пробацији, *Урадни лист РС*, бр. 27/17;
11. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/10;
12. Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019;
13. Казнени законик Републике Словеније, *Урадни лист РС*, бр. 63/94;
14. Казнени закон Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17 и 118/18;
15. Кривични закон Босне и Херцеговине, *Службени гласник Босне и Херцеговине*, бр. 3/2003, 32/2003 – испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 и 35/2018;
16. Кривични законик Републике Северне Македоније, *Службен весник на Република Северна Македонија*, број 80/99, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 83/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 115/2014 и 132/2014;
17. Кривични закон Републике Српске, *Службени гласник РС*, бр. 49/2003, 108/2004, 37/2006, 70/2006, 73/2010, 1/2012 и 67/2013;

18. Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019;
19. Кривични законик Црне Горе, *Службени лист РЦГ*, бр. 70/2003, 13/2004 – испр. и 47/2006 и "Сл. лист ЦГ", бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 – др. закон, 40/2013, 56/2013 – испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 – др. закон, 44/2017 и 49/2018;
20. Национална стратегија реформе правосуђа за период 2013–2018. године, *Службени гласник РС*, бр. 57/2013;
21. Правилник о врсти и условима за извршење кривичне санкције рада за опште добро на слободи, *Службени гласник БиХ*, бр. 18/06, 43/10 и 18/14;
22. Правилник о извршевању пробацијских налога, *Урадни лист РС*, бр. 007–403/2017/19;
23. Правилник о начину извршења ванзаводских санкција и мера и организацији и раду Повереника, *Службени гласник РС*, бр. 30/2015;
24. Правилник о начину обављања пробацијских послова, *Народне новине*, број 29/2013;
25. Прекршајни закон Републике Хрватске, *Народне новине*, број 107/2007;
26. Републички завод за статистику, *Статистички годишњак Републике Србије*, Београд, 2016. година;
27. Републички завод за статистику, *Статистички годишњак Републике Србије*, Београд, 2017. година;
28. Републички завод за статистику, *Статистички годишњак Републике Србије*, Београд, 2018. година;
29. Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 114/2013.

САЖЕТАК

Као посебна алтернативна санкција, рад у јавном интересу инкорпориран је у правни систем Републике Србије 2006. године, када је важећи Кривични законик ступио на снагу. Рад као облик симболичне надокнаде штете причињене извршењем кривичног дела и пристанак учиниоца на садржај казне као услов њеног изрицања, у великој мери изменили су основу ретрибутивног система кажњавања. Развој и примена казне рада у јавном интересу заснива се на претпоставци да већину кривичних дела извршавају преступници који не представљају велику опасност по друштво, па се може очекивати да се циљеви кажњавања могу постићи и у условима који нису толико строги као у затвору. Са обзиром на законско уређење ове мере, она по својој природи није класична кривична санкција, већ специфична алтернативна мера којом се практично замењује краткотрајна казна затвора. Рад у јавном интересу је сваки онај друштвено користан рад којим се не вређа људско достојанство и који се не врши у циљу стицања добити, а представља алтернативу казни затвора у трајању до три године или новчаној казни. Од њеног увођења, надлежни органи правосуђа и повереници за алтернативне санкције настоје да превазиђу бројне препреке за адекватну и ефикасну примену ове санкције, као што су: иницијална сумња и предрасуде заједнице, одсуство прописа који детаљније уређују извршење мере, недостаци механизма надзора, ограничени финансијски ресурси и недовољан број стручних кадрова. Прописи који тренутно уређују извршење ове мере, јесу Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера и Правилник о начину извршења ванзаводских санкција и мера и организацији и раду Повереника. Кад је реч о документима који на међународном плану регулишу предвиђање и развој казне рада у јавном интересу, посебно су значајни Минимална стандардна правила о мерама не–затварања, познатија као Токијска правила и Препорука Савета Европе у вези европских правила о санкцијама и мерама које се извршавају у заједници.

Саставни део мастер рада је и емпиријско истраживање, у области примене казне рада у јавном интересу, спроведено у Одељењу за третман и алтернативне санкције, Другом основном суду у Београду и Прекршајном суду у Београду, са циљем да се утврди у ком се обиму изриче казна рада у јавном интересу, према којој групи преступника и проценат успешности извршења санкције. Истраживање је спроведено за период од 01.01.2016.

године до 01.01.2019. године применом статистичке методе, методе студије случаја и интервјуа. Резултати истраживања показали су: да је казна рада у јавном интересу у мањем обиму заступљена, у односу на друге кривичне санкције, да се примењује превасходно према извршиоцима кривичних дела која не садрже елементе насиља, као и да проценат успешности извршења ове мере још увек није на задовољавајућем нивоу.

Кључне речи: алтернативне санкције, рад у јавном интересу, кривично законодавство, преступници, казнена политика, превенција.

SUMMARY

“Execution of the Sentence of Community Service”

As a special alternative sanction, community service was introduced to the legal system of the Republic of Serbia in 2006, when current Criminal Code came into force. Work as a form of symbolic compensation for damage caused by a criminal act and the consent of the offender to content of penalty as a condition of its imposition, largely changed the basis of punishment retributive system. Development and implementation of community service are based on assumption that majority of criminal offences are committed by non-violent offenders who do not represent danger for society, which implies that purpose of sanctioning can be achieved in settings not so strict as in prison. Given the normative regulation of this measure, we underline that such measure in its nature is not a common criminal sanction, but a specific alternative measure, that is practically an equivalent to the short-term imprisonment. Community service is each form of work that is socially useful, does not offend human dignity, it is not done with the purpose of gaining profit and it represents an alternative to the imprisonment. Since its introduction to the criminal sanctions system of the Republic of Serbia, relevant judiciary bodies and probation officers have been struggling to overcome numerous obstacles for its adequate and efficient implementation such as: initial suspicions and prejudice of the community, the absence of legislation that more precisely regulate the execution of alternative criminal sanctions, lack of supervision mechanism, limited financial resources and insufficient number of professional staff. The laws and subordinate legislation that currently regulate the execution of this measure are Law on execution of non-custodial sanctions and measures and Rule book of the manner of execution of non-custodial sanctions and measures and work and organization of the probation office. The most significant international documents in this field are: The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, The UN Standard Minimum Rules for the Non-custodial Measures (the so-called “Tokyo Rules”) and Recommendation of the Council of Europe on the European rules on Community Sanctions and Measures.

An integral part of the master thesis is the empirical research in the field of execution of the sentence of community service, conducted in Department for treatment and alternative sanctions, Second Basic Court in Belgrade and Misdemeanor Court in Belgrade, in order to determine in

which extent is imposed the sentence of community service, which group of the offenders is being sanctioned by this measure and the success in execution of the penalty of community service. The research was conducted for the period from 01.01.2016. to 01.01.2019. by application of statistical method, case study method and interview. The research results show that: within the research period, the penalty of community service was less represented in comparison with other criminal sanctions; the most offenders which were sentenced to this measure have committed non-violent crimes; percentage of success in execution of community service is not at a satisfactory level.

Key words: alternative sanctions, community service order, criminal legislation, offenders, criminal policy, prevention.

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Андрија Дувњак рођен је 09.01.1994. године у Параћину. У родном граду завршио је ОШ „Радоје Домановић”, као и гимназију (природно–математички смер). Основне студије уписао је 2013. године на Правном факултету Универзитета у Београду, као студент чије се школовање финансира из републичког буџета, а 2016. наставио на Правном факултету Универзитета Унион у Београду, где је дипломирао дана 16.03.2018. године, са просечном оценом 8,17.

Био је полазник Клинике за породично право Правног факултета Универзитета Унион, где је након завршене обуке, под менторством доц. др Јелене Арсић и адв. Милене Банић, пружао бесплатну правну помоћ социјално угроженим грађанима. Децембра 2016. године завршио је тренинг „Мониторинг, извештавање и специфичности кривичних поступака за кривична дела са елементима корупције”, организован у оквиру пројекта Организације за европску безбедност и сарадњу – Мисија у Србији „Оснаживање студената правних клиника за праћење суђења за корупцију”. У наредним месецима вршио је надзор над суђењима за кривична дела са елементима корупције, одржаним пред Вишим судом у Београду, и писао сажетке оптужница за предметна кривична дела. Обука је организована при Комитету правника за људска права у Београду (YUCOM).

Након завршетка основних студија, уписује се у Именик приправника АК Крагујевца и професионалну каријеру отпочиње као адвокатски приправник у адвокатској канцеларији „Трифуновић” у Параћину, где и сада ради.

У октобру 2018. године уписао је мастер студије на Правном факултету Универзитета у Нишу (Општи смер, ужа научна област Кривично право), на којем је са успехом положио све испите предвиђене студијским програмом, са просечном оценом 9,00.

Говори енглески и служи се грчким језиком.